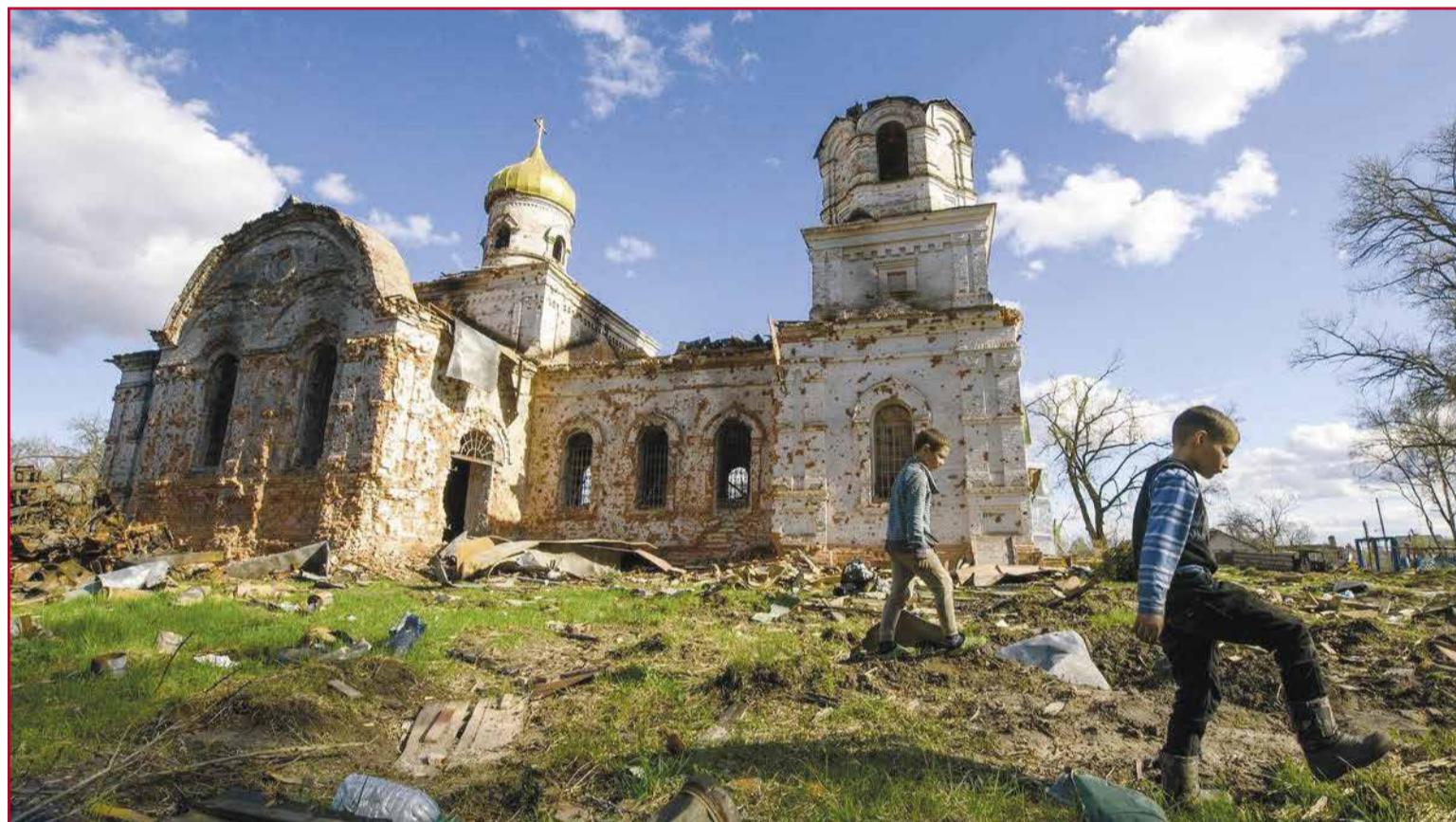

Metropoolia

Sest sina saad Kristuse tunnistajaks kõigile inimestele selles, mida sa oled näinud ja kuulnud. (Ap. 22,15)

Me tunnistame armu, kuulutame halastust, ei varja heategusid.
(Suurest veepühitsuspalvest)

Kohalikud lapsed mängivad Tšernihivi piirkonnas Lukašivka Taevaminemise kiriku lähedal 27. aprill 2022. Allikas: Internet

„Kuule meid, Jumal, meie Päästja, Sina maa otste ja kaugel merel
oli jate lootus, ja ole armuline, ole armuline meile...”
(Litaaniapalvetest)

Foto: Gennadi Baranov 2019

Ühel päeval...

Ühel päeval läks püha Antoniuse jünger õnnis abba Paulus külla ühte kloostrisse, et sealsetele vendadele abiiks olla. Pärast tervitusi ning vestlusi suundusid nad kõik koos kirikusse palvetama.

Õnnis Paulus sättis end jälgima jumalakotta sisenejaid, et mõista tulijate meelesisundit. Jumal oli õnnistanud teda armuanniga, mis võimaldas tal näha teisi inimesi sellisena, nagu nad oma hinges olid.

Kõik, kes pühakotta saabusid, asusid palvetama, igaüks oma kohal, kõigil silmis ja näöl kiirgav valgus ning igaühel juures seisis rõõmsalt ka tema kaitseingel. Välja arvatud ühe juures, kelle keha oli must ja tume ning kellel oli läbi nina pandud köis, millega kurjad vaimud teda enda poole sikutasid. Kaitseingel vaatas seda kõike noruspäi kaugemalt. Seda nähes lõi Paulus omale vastu rindu, endal silmad piisaraids sellest kurvast vaatepildist.

Mungad nägid Pauluse kummalist käitumist ning uurisid temalt, miks ta nii palju nutab. Paulus keeldus nendega rääkimisest ega soovinud nendega koos olla, vaid läks istus välja kirikuaeda.

Liturgia lõppedes väljusid mungad kirikust. Paulus jälgis kõiki, et näha, millises meelesisundis mungad on. Ta nägi sama meest, kelle keha seisis enne kiriku teises otsas musta ja tumedana, aga mehe pale kiirgas nüüd valgusest ja keha oli hele ja kirgas. Tema deemonid seisid kaugel ning tema kaitseingel seisis ta kõrval rõõmsa ja uhkena. Paulus hüppas rõõmust ning ülistas Jumalat ja hüüdis: „Oo, ülim headus, oo, Jumala armastus inimese vastu!” Seejärel astus ta trepi ülemisele astmele ning lausus kõva häältega: „Tulge ning vaadake, kui imelised on Issanda teod, imetlust väär. Tulge ning vaadake Teda, kes soovib, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid töe tundmissele. Tulge ning kütke Teda ning heitke Tema jalge ette ning öelge Talle: „Ainult Sina saad meie patud lunastada.””

Kui kõik olid kokku tulnud, rääkis Paulus neile, mida ta oli näinud, kui mungad kirikusse tulid, ja siis, kui nad väljusid. Ta palus sellel mehel, keda ta ennis piinast vabanemas nägi, selgitada, miks Jumal talle sel hetkel halastas.

Meles, kellest Paulus rääkis, selgitas kõigi ees: „Ma olen patune inimene ja olen pikka aega kõlvatut elu elanud. Kui ma täna kirikusse tulin, siis ma kuulsin püha prohvet Jesaja kirjakohta, või pigem seda, mida Jumal läbi tema ütles: „Peske endid, puhastage endid, saatke oma tegude kurjus mu silme eest, lakake paha tegemast! Kuigi teie patud on helepunased, saavad need lumivalgeks. Kui te tahate ja kuulate, siis te saate süüa maa parimat vilja”” (Js 1: 16-19).

Seejärel mina, kõlvatu, lasin püha prohveti sõnadel oma hinge siseneda ning ütlesin Jumalale: „Sa oled Jumal, kes tuli maa peale, et patuseid päästa. Tee minuga, kes ma olen kõlvatu ja patune, nii nagu Sa läbi oma prohveti kuulutasid. Ma annan sellest hetkest oma sõna, ma tunnistan oma südame põhjast, et ma ei tee enam halba ning ma ütlen lahti kõigest keelatust. Sellest hetkest luban Sind teenida puhta südametunnistusega. Oo, mu Õpetaja, võta mind nüüdsest peale vastu, sest ma kahetsen oma patte. Ma langen Sinu jalge ette ning ma luban, et hoidun kõik-sugu pattudest”. Pärast seda ma väljusin kirikust ning olin oma hinges otsustanud, et ma ei tee Jumala ees mitte midagi kõlvatut”.

Ma valisin selle peatüki kõrbeisade melulugudest, et tuua esile tõsiasja, et meie päevil omistatakse suurt tähendust ebaolulisele, isegi sellele, mida tegelikult pole olemas, nagu õpetustele, mida propageerivad pseudoprohvetid, populistlikud pseudogurud, pseudoravitsejad oma eksitavate imedega, ning jäetakse kõrvale meebleparanduse and, palve, armastus ning jumalatundmise and.

Samuti õpetab see lugu, et me ei annaks shinnanguid meid puudutavale või ümbritsevale, lähtudes ainult selle maailma ajadest, ega mõistaks kohut kellegi üle üksnes külmale loogikale ja oma mõttetele toetudes. Sest meist väljapoole ning meist sõltumatult on olemas töeline Jumal, kõige nähtava ja nähtamatu Looja, Tema, keda on kuulutanud apostlid ning pühakud.

Ma selgitan: kui see kõnealune mees tulgi kirikusse, loeti tema sõnul parasjagu prohvet Jesaja kirjakohta, milles Jumal rääkis: „Kuigi teie patud on helepunased, saavad need lumivalgeks. Kui te

tahate ja kuulate, siis te saate süüa maa parimat vilja”. See on Jumala kasutatud keel, see „armastuse keel”, mis on tihealt seotud „Püha Vaimu keelega”. See on tõesti see armastuse keel, keel, mis on kindlasti raske ning mis omakorda juhatab teise, veelgi raskema keele juurde, Püha Vaimu keele juurde.

Pühapäeva hommikuteenistusel laulame pärast polieleid ülestõusmistropareid, millest igaühe ees käib salm „Kiidetud oled Sina, Issand, õpeta mulle oma seadmisi”... Meile piisab, kui tähelepanelikult uuesti lugeda selle patuse avaldust kõigi teiste ees, et mõista neid samme, mida soovitas talle Püha Vaim, et saada päästetuks ning saada tasuks jumalariik, ning nõnda just selles loos juhtuski.

Jumala seadused on teostamatud – nii väidavad need, kes on lasknud end haaratava valedest ateistlikest vooludest lähtuvatel teoriatal ning samuti need, keda on mõjutanud teatud sorti raamatud, teatud raadio- või telesaated, mille eesmärgiks on rünnata või vastu seista usule Kristusesse, panna kahtluse alla austus kristliku moraalili vastu ning eksitada inimesi, kes valivad tee, mis viib Jumalani.

See jutuke mehest, kes tuleb kirikusse ning keda kurjad vaimud läbi tema nina pandud köiega kinni hoiavad, räägib just taolisest orjaseisundist, millele meid selle maailma nõudmised allutavad. Täpselt samal ajal laulab munkade koor kirikus: „Kiidetud oled Sina, Issand, õpeta mulle oma seadmisi...”. Ning äkki toimub mehes suur muutus: see on Püha Vaimu sõna, mis ta endasse haarab ning mis valgustab tema patust hinge ja mis teeb temast uue inimese. Ta otsustab vastutasuks tervitada endas seda uut andi. Ta taasavastab kaotatu: ta taasavastab, et tema elu töeline peremees on Kristus. Kõik sai selgeks ning helgeks. Jeesus on töeline Issand, kellele ta andis lubaduse Teda mitte kunagi reeta. Loomulikult peab ta seda ihu ja hinge tegema kuni oma viimse hingetõmbeni, et Kristusele antud lubadus kasvaks ja kannaks vilja.

Hea võitlus” nõub suurt pingutust, ning visadust. Kristlik elu ei ole tee, mida mööda oleks võimatu käia; võimatusest saab tee, mis tuleb läbida.

Lõpetuseks üks väike jutuke, mida räägitakse Athose mäel ning mis annab mõned soovitused, mis toetavad meie soovi elada oma elu Kristuses.

Kaks sõpra läksid kõrbesse üht tarka ja õnneliku meest otsima.

Pärast pikka otsingut leidsid nad askee-di. Mehed küsisid tema käest: „Püha isa, mis me peaksime tegema, et leida töeline õnn? Meie silmis oled just sina see, kes oskab sellele küsimusele vastata, sest sa paistad tõesti töeliselt rahulik ning õnnelik”.

Püha mees tõstis käed taeva poole, endal silmad pisaratest märgjad, ning vastas: „Mu vennad, te ei pea elama täpselt nii nagu mina, et olla töeliselt õnnelik. Kuid siin on teile mõned soovitused, mida te tegema peaksite:

- Mõelge Jumalale vähemalt nii palju, kui te mõtlete inimestest siin maa peal;
- Kartke Jumalat vähemalt nii palju, nagu te kardate inimesi siin maa peal;
- Austage Jumalat vähemalt nii palju, nagu te austate inimesi siin maa peal;
- Usaldage Jumalat vähemalt nii palju, nagu te usaldate inimesi siin maa peal;
- Järgige Jumala seadusi vähemalt nii palju, kui te järgite inimeste seadusi siin maa peal;
- Paluge Jumala abi vähemalt nii palju, kui te palute maa peal inimestelt abi;
- Ülistage Jumalat vähemalt nii palju, kui te ülistate inimesi siin maa peal.

Sel viisil saate te õnnelikuks.

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

Üus Bütsants?

Ülempreester Mattias Palli

Venemaa jätkuv ja jõhker vallutussööda Ukrainas ei saa jäätta kedagi külmaks, ükskõikseks. Ja kuigi selle sõja põhjused on ühütpidi maised, isegi tühised ja madalad, on kõigil siiski ka vaimulik mõõde, isearanis kui seda armutut sissetungiga alustanud riik röhutab viimasel ajal, et on õigeusu tsivilisatsiooni kandja ja kaitsha. Ta väidab end koguni päästvat Ukrainat lääne salakavalaga ja roiskuva mõju eest (siinkohal tuleb meelete seise maailmasõja aegne ütlemine: „Päästja päästis päästja käest, kes päästaks meid nüüd päästja käest?”). Aga ka ukrainlased, kes oma kodumaad kaitsevad, on suures enamuses õigeusklikud; ehkki seal ei lehvitatata sellega poliitilisel tasandil nõnda palju, on usul ometi oluline koht kannatanute lohutamisel, kaitsetahete hoidmisel ja üldse ühiskonna vastupidamisel praeguses kohutavas olukorras.

Paraku on meil kuulda ka häali, et Venemaa ongi selline seepärast, et seal on valdavaks usuks kristlik õigeusk. Ukraina peale, kus aktiivsete ortodokside protsent peaks olema kõrgem kui suurel idanaabril, seejuures ei mõelda – kas siis nemadki peaksid olema samasugused? Kuid paljuude inimeste jaoks, kelle teadmised usust on poolikud või lausa olematud, on kerge samastada õigeusku või ristiusku üldse revalamise, vägivalla ja ülekohtuga.

Tösi, eks kristluse ajaloos ja tänapäevaski ole küllalt palju, mis ei sobi kokku pühakirja ja püha pärimuse sisuga, mis teevaldabi meile ja annavad teistele alust Issanda nime teotada. Kristlastel on palju mõelda, palju meelt parandada – aga see ei tähenenda, et iga süüdistus ja seoste leidmine põhjendatud oleks. Pigem tuleks iga ajastut, iga sündmust, iga nähtust vaadelda tema eripäras ning mitte kõike ühte patta panna.

Võib väita, et „kõiges on süüdi” kiriku põranda alt väljatulemine ja ristiusu riigusuks muutumine 3. sajandil, isearanis hilisem „stümfoonia”, kooskõla riigivõimuaga, nagu keiser Justinianus selle 6. sajandil sõnastas. Kindlasti muutus enne tagakiusatud kiriku elus palju ja tänapäeval tagasi vaadates tundub küll, et liiga kergesti võeti vastu maailma pakutud magus ahvatlus. Teisalt oli juba püha apostel Paulus hinnaud Rooma riigi toodud korda, käskinud alistuda seadusele ja võimule, kui see just usualuste vastu ei seisnud, maksta makse ja elada võimalikult korraliku kodanikuna. Kas kuulus *katechon* – „Antikristuse taakistaja” (2Ts 2:6-7) tähendas just Rooma riiki, nagu nii mõnedki – kuigi mitte kõik – kirikuisad ja varased kirjaseletajad vätsid, või midagi muud (Jumala armunõu, Püha Vaimu vm) – igatahes hindas apostel Paulus ja hindasid paljud varakristlikud autorid Rooma imperiumi kõrgelt, olgugi see paganlik, sõjakas ja ülekohtune.

Siinkohal pole paha mõelda asjaolule, et

omaaegses maailmas, kus Paulus ja ka järgnevad ristirahva põlvkonnad elasid, polnud olemas tänapäevast rahvusvahelist korda, mis oleks niigi palju kui praegu aidanud hoida rahu ja õiglust, lahendada tülisisid riikide vahel, aidata kaitsta vähemusrahvusi jne. Tol ajal oli teiseks võimaluseks impeeriiumide asemel hulk pisemaid riike, mis omavahel alatasid sõdivad. Imperium tagas vähemalt teatud määral rahu, võimaldas kaubandust, läbikäimist ja sedakaudu ka uute ideede, uskumust jm levikut. Me ei tea, mis põhjustel Jumala ettehoole asju korraldab nii, nagu korraldab, aga võib arvata, et Rooma maailmariik oli üks tegur, mis aitas ristiusul kiiresti ja laialdaselt levida. Ütleb ju üks jõululaul: „Kui Augustus sai ainuvalitsejaks maa üle, kaotasid mitmed valitsejad oma võimu; ja kui Sina puhtast Neitsist ilmale tulid, kadus mitme ebajumala kummardamine. Kui linnad langesid ühe ilmaliku valitsuse alla, siis hakkasid rahvad uskuma Ainujumala valitsusse”.

Järgnevad pikka Bütsantsi aega on nii idealiseeritud, tegelikkusest ilusamaks kiidetud, kui ka kirutud, mustaks maalitud. Bütsantsi periood on jätnud apostlik-õigeusu kirikuelule kustumatu jälje. Suurem osa meie teoloogiast, jumalateenistuskorrast, kirikunstist ja muust pärieneb justnimeldest sellest ajast. Kõigist oma puudujääkidest hoolimata oli Ida-Rooma riik ideaalis, aga osalt siiski ka tegelikkuses üleüldine, rahvustetulene kooslus, mis liitis eri rahvaid, piirkondi ja kultuure üheks, maa peal jumalariiki jälgendada püüdvaks tervikuks. Ja kuigi see oli omajagu poolik, isegi silmakirjalik taotlus juba ülesande ülejõukäivast loomusest tingituna, jättis bütsantsi tsivilisatsioon ometi jälje nii kirikuelule kui ka paljude rahvaste poliitilisse mõtteviisi. Õieti on pea kõik õigeusule toetunud riigid püüdnud kuidagi Bütsantsi jätkata või taaselustada.

Seda on püüdnud teha ka Vene suurvürsti-, tsaari- ja keisiriik ning koguni nüüdne „föderatsioon”. Ometigi ei saa tänapäevast ega ka vanemat Venemaa kuidagi Bütsantsiga samastada, pidada esimest kuidagi viimase uueks kehastuseks. Eriti seepärast, et selliseks Bütsantsi jätkajaks peaks ju pidama ka näiteks mitmeid Balkani riike või Leedu-Poola alade idaslaavi kogukondi („Leedu-Venet”).

Iga piüüle mingit tsivilisatsiooni taaselustada või end selle pärijaks kuulutada on alati petlik. Iseäranis tänapäevased riigid ei saa olla kuigivõrd vana- või keskaja impeeriiumide jätkajad. Nii mõelda oleks puhas pettekujutlus. Ajad ja olud on selleks liiga erinevad. Pealegi, nagu näeme, on Vene riikluse ajaloole avaldanud mõju väga mitmed tegurid, mitte üksnes Ida-Rooma.

Kõigepealt valitses seal mail ju pikka aega mongoli-tatari hordi ülemvõim, mis jättis tugevad jälged nii riiklusele kui ka komiteele. Ei saa ainult korrata, nagu paljud Venemaa teevad, et meie päätsime Eu-

roopa idamaiste hordide eest – ja muuseas, Venemaal on Levinud ka suund, mis selle Sise-Aasia elemendi üle oma kultuuris ka uhke on.

Peale selle on Venemaal Peeter I ajal, aga tegelikult ka enne ja pärast, tuntav olnud ka Euroopa uusaegse absolutismi ja teiste tollaste mõttessuundade mõju. „Riik – see olen mina!” näikse olevat ütlus, mis oma kunagise lausuja sünnumaast kaugel idas ikka veel sisuliselt täies jous on. Prantsusmaa, Preisimaa ja Austria jäljendamine oli pikalt Venemaal täiesti teadlik tegevus, ehkki jäi alati poolikuks ja ühekülgseks. Näiteks tänini kõlavad jutud Vene erilisest saatusest ja kohast maailmas, isegi messiaanlikust rollist, on paljuski 18.–19. sajandi saksa mõtlejate oma maa erilisuse rõhutamise, hiljem Sonderweg’iks ristitud teoria peegeldus. Samuti on Saksa romantikute ja idealistide mõju slavofilidele täiesti ilmne ja laialt tundud.

Vastuhakuna tsaaride jäigale isevalitsusele ja rahva viletsale elujärjele toimusid 1905. aastal ning hiljem edukad 1917. ja 1918. aasta revolutsionid, mis riigikorda otsustavalt muutsid. Kuid ka enamlaste pöördes ja sellele järgnenud ennenägematus vägivallas ja kultuurihävituses on nähtud vene rahvaliku anarhistliku apokalüptitsismi ja messiaanluse avaldusi. Jällegi pole see mingi õigeusu või kristluse tagajärg, pigem moondunud pseudo-eshatoloogia. „Kui, seltsimees, püssi sa hoida saad, siis kõmmuta püha Venemaa...” kirjutas Aleksandr Blok revolutsiooni ajal – kuid samad riigipoöradjad hakkasid jällegi ehitama uutmoodi „püha Venemaa”. Igatahes on nõukogude kord, eriti oma stalinliku türannia kujul, üks meie idanaabri riiklusemõiste olulisi allikaid. Asjata pole ju sealne juht ja paljud tema kaaskonnast endised nõukogude julgeolekutöötajad. Uue, nõukogudejärgse süsteemi loojad on vormiliselt küll naasnud paljuski varasema, tsaariaegse ideoloogia juurde, kuid säilitanud sovetlikud tegutsemisviisid ja ülistavad isegi avalikult tolle perioodi saatusti.

Ka tänapäeva üleilmsed (parem)äärmuslikud vandenõuteooriad ja seisukohad on midagi, mida Vene propaganda osavalt ära kasutab, nimetades Venemaa viimaseks kantsiks lääne anarhia, kõikelubavuse ja usuleiguse vastu. Ja peab tunnistama, et mitmesuguste liberaliberalsete äärmustega rumalustega annavad teatud lääne mõttessuunad ja tegelased selleks ka rohkesti toitu. Vastane kasutab ikka ära teise nõrku kohti, vaikides maha tugevad küljed – tänapäeva lääne puhul selle vabaduse, rahuarmastuse ja koostöövõime. Õnnek on viimased siiski veel niivõrd elujõulised, et on suudetud jõuda üsnagi tugeva ja üksmeelse vastuseisuni Venemaa praeguse vallutussõjale.

Niisiis pole praegune ametlik Venemaa mingi õigeusu või kristluse kaitja, pigem selle häbitu kilbiletõstja ja silmakirjalik

ärakasutaja. Väitmine, et ollakse ristiusu hoidja, uus Bütsants, katehon, vägev kollektiivne Messias, pole muud kui lihtsalt suitsukate oma vallustustele ja suurvõimu-poliitikale.

Eelnevast kokku võttes: Kristlus pole sama, mis Bütsants; Bütsants pole sama, mis tsaaride Venemaa; tänapäeva Venemaa pole sama, mis ta oli keisrite ajal jne. Ja ei saa unustada kõiki muid tegureid: Sise-Aasia rändrahvaste, Euroopa varauusaegse absolutismi ega nõukogude kommunismi mõju.

Sellelipoleest on praegune kriis, nagu iga kriis (ärgem unustagem, et kriis tähendab kreeka keeli kohut!) ikkagi võimalus vadata kriitiliselt õigeusu maailma mõtte- ja tegutsemisviisidele, muidugi mitte usus sisu mõttess, vaid sellega kaasneva „ballasti” osas.

Õigeusk ei ole olemuselt seotud vaid ühe tsivilisatsiooni, kultuuri, rahva või teatud rühma rahvaste, kandi (ida) või millegi taolisega. Ortodoksne kristlus on loomuldasu universaalne, kõigile rahvastele kuulutatud rõõmusõnum. Viimane ei saa loomulikult toimuda mingi vägivaldse, kurikavala või muu kõlvatu pealesuru-misena, ikka ainult elava, armastava ja jõulise tunnistuseandmisse teel. Kui mitteõigeusklikud või mittekristlased näevad „evangeliseerimist” pommide ja kuulide, raha või mõjuvõimu teel või paremal juhul vaid rahvuslike klubisid (nagu palju de väljaspool oma harjumuslikku asuala elavate ortodokside väljarändajate puhul), ei ole õigeusk enamikule inimestest ligi tömbav ega vastuvõetav, rääkimata sellest, et see ei lähe kuidagi kokku evangeeliumi olemusega.

Siinjuures on oluline teha vahet jumalariigi ja keisiriigi, lõpuvägade olu ja siinse poliitilis-kultuurilise elukorralduse vahel. Isegi kui Bütsantsis ja mõnes muus traditsioonilises kristlikus riigis oli ideaaliks nende ühendamine, on ajalugu ise, milles võime ju näha Kõigevägavamaa kätt, selle tühjaks teinud. Kuldne Konstantinoopol, valgeki-viline Moskva ja kõik muud taevariigid maa peal on langenud või mandunud.

Ka praegusel õigeusu maailmal on ehk aeg mõneti muutuda. „Püha Venemaa” lummus, mis on paljusid kütkes pidanud, või vähemalt hirm teda solvata, hakkab tasapisi murenema. Sõda on teinud paljude silmad lahti. Loodame, et see ei jää ainult lühikeseks, ehmatusest sündinud liigutuseks, vaid viib sügavama arusaama otsimisele õigeusu olemusest, mida paljud teoloogid ja teised on juba ammu kuulutanud.

Muutusi on toimumas vähemasti puhtalt kirikupoliitika vallas. Paljud kirikujuhid on mõistnud praegu käiva sõja hukka. Isegi kui see on vahel toiminud pehme-mas vormis, kui oleks vaja, on õige algus tehtud. Mitmete koguduste ja vaimulike lahkumine sõda toetavast Vene kirikust,

ja selle kiriku Ukraina kohaliku osa suuremad iseseisvuspüüdlused on jäätumine pannud. Kuhu see köik viib, on veel vara öelda.

Samas ei ole iga äärmus õigustatud. Igasugune kontakt, samasse õigeusu kirikute perre või oikumeenilisse organisatsiooni kuulumine või kirikupea nime meenutamine palves pole veel koostöö, saati nõustumine praegu ülekohtust sõda õigustava kiriku või selle peaga. On arusaadav, et sellisel ajal, nagu nüüd, möllavad igasu-

gused tunded. Kellegi tegutsemine võib meile näida liiga ettevaatlik, kellegi sõnad liiga pehmed – kuid arukus, enesevalitsus ja üheskoos tegutsemine on ikkagi, õigemini eriti vajalikud just praegu. Kes valel silmapilgul lahingusse tormab, hukutab enda ja ehk ka teisi. Kaine pea, rääkimata kristlikust alandlikkusest ja sõnakuulmisenist, on nüüd iseäranis vajalikud.

Võib öelda, et meie väike kirik siin maal on juba oma olemasoluga elav protest kirikliku imperialismi ja valemessiaanliku

„õigeusu” vastu. Praegused ajad nõuvavad just eriti kokkuhoidmist, vastastikkust usaldust, samuti usaldust kiriku juhtkonna vastu. Kui on vaja oma seisukohta väljendada, saab seda teha arukalt, õigel moel õiges kohas, ikka koos kirikuga, mitte ainult oma arusaamise järgi.

Viimaks, kriis on ka igaühe jaoks õige aeg vaadata iseenesesse, nii selles mõttes, et kas olen teinud küllalt praeguses olukorras, aidates hädasolijaid või vähemalt palvetades nende eest, kui ka selles mõttes, et

kas olen teinud järeldusi maailma kaduve ja püsítuse kohta. Kas pean meeles ja järgin Jeesuse Kristuse kutset käia Tema järel, püüelda Tema kuningriiki, või panen oma lootuse ainult kaduva, maise ja ebakindla peale? Kas usun tulevast riiki – tegutsedes samas iga päev selle teokstegeemises keset seda maailma – või pean ilmas vaid siinset „riiki”, ajalikkust, poliitilist tegevust, välist õiglust jms, elan oma siseemises „Bütsantsis”, illusoorses taevariigis maa peal.

Preestrikutsumus on muulle kaasa sündinud

*Eluloousutlus metropoliit Stefanusega
Vestelnud Tiina Niitvägi-Hellamaa*

5. osa.

Kloostrid

Algus Metropoolias 2021, nr 93

Kuidas juhtus, et teist sai kloostri asutaja?

Pariisi lähedal Montgeronis asus orbudekodu, mis oli mõeldud eelkõige vene päritolu õigeusklikele lastele. Montgeronis oli selleks köik vajalik olemas – nii maja kui ka kabel – ja aeg-ajalt toimusid seal konverentsid. Millalgi 1970ndate alguses, kui ma veel Pariisis elasin, osalesin ma ühel sealsel noorsootöö-teemalisel konverentsil. Konverentsi ajal astus minu juurde üks mees ja tutvustas ennast, öeldes, et ta on Joseph Raïsi, pärilt Korsikalt, töötanud aastaid Alžeerias (või Marokos) õpetajana, on nüüd tagasi ja elab Lõuna-Prantsusmaal. Jäime juttu ajama ja meie vahel tekkis kohe mingisugune mõistmine, lähedus. Mul oli temaga tutvumise üle väga hea meel, aga konverentsi lõppedes läksime lahku.

Kui ma 1972. aastal Marseillesse saabusin, astus Joseph ühel päeval lihtsalt minu kabinetti ja küsis: „Kas mäletate mind?”, ja mina vastasin: „Muidugi mäletan”. „Teate, ma tulen teie jutule ühes väga konkreetses asjas.” – „Ja see oleks...?” – „Ma tahan asutada kloostri.” – „Või nii.” – „Kas Prantsuse metropoliaoleks sellest huvitatud?” – „Mis teil täpsemalt plaanis on?” – „Ma otsisin Sisteroni lähedal ühes väikeses külakeses hoonetekompleksi ja plaanin rajada sinna kloostri. Mis te sellest arvate?” – „Kui teil on tösi taga, siis ma aitan teid.” Ta oli üllatunud. – „Jah, kui te tahate kloostrit teha, siis ma aitan teid. Kui ma õigesti aru saan, siis te ju selle eesmärgiga mu jutule tulite, aga mis laadi abi te minult ootate?” – „Kas saaksite hakata käima liturgiat pühitsemas? Mõnikord?” – „Hästi,” ütlesin mina.

Joseph õpetas filosoofiat Manosque’is ja oli seal enda ümber kogunud seltskonna noori inimesi – tal oli selleks eriline anne –, kes köik tahtsid mungaks saada. Niisiis lisaks talle endale veel neli-viis noormeest, köik muidugi ilmkud. Otsustasin asja lähemalt uurida. Võtsin kaasa armulauariisat ja muu vajaliku, et liturgiat pühitseda. Kohapeal ei olnud midagi, isegi mitte elektrit. Köike tehti küünlavalgel. Võiks öelda, et nad elasid seal tohutu suures majas ülimas lihtsusnes. Esimesed 10–15 aastat seal muud ei tehtudki, kui ainult ehitati. Läksin siis sinna, pühitsenit liturgiat ja pärast leppisime kokku tegevuskavas, et hakkan käima regulaarselt teenimas. Nii see köik algaski.

Mingi aja möödudes teatas Joseph: „Ma tahan nüüd kloostri käima panna.” – „Nojah, aga selleks peaksid sa ju ikkagi munk olema”. Seega tuli mul hakata veenma metropoliit Meleetit ja see oli juba hoopis teine lugu. Metropoliit ütles mulle, et kui ta järgmine kord Grenoble’isse tuleb, siis läheb neid vaatama. Andsin Victorile teada, et metropoliit tuleb sel ja sel päeval. Siis ta muidugi veel ei olnud Victor. Victor oli tema vaimulikunimi. Siis oli ta veel Joseph. Ütlesin neile: „Olge nii kenad ja koristage maja korralikult ära, sest ma tunnen metropoliit Meleetit, ma tean, mida tema külaliskäik tähendab. Muidu ei tule meil sellest loost midagi välja.” Meleeti saabus kohale, olime valmistunud, võtsime ta vastu. Ja noored olid teinud lõuna-söögi. Istume köik lauas ja mina muudkui jälgin metropoliit Meleeti reaktsioone. Umbes kümne minutiga sai mulle selgeks, et asjad ei ole kuigi hästi alanud. Küll oli ämblik laes ja küll ei olnud üks või teine ese piisavalt puhas, nuga läikima löödud jne. Ta pani tähele eelkõige just selliseid detaile. Metropoliit sõitiski ära ja kui kohustime uesti Pariisis, siis hakkas muidugi peale, et see polnud piisavalt puhas ja too piisavalt hästi. Mina ütlesin: „Välitseja, tegemist on noorte inimestega.” – „Jah, muidugi, aga ikkagi, ämblikuvõrgud laes... Ma võtan endale mõtlemisaega.” Victor muidugi arvas, et metropoliit annab kohe nõusoleku.

Kui tagasi minnes talle oma käigu tulemustest rääkisin, sai ta mõistagi väga paheks. „Sel juhul ma lähen ja palun ve-

nelasi, et nad laseksid mul kloostri teha.” Ja mina vastus: „Kuule, Joseph. Me alustasime koos. Juba mõnda aega käin ma siin teie juures teenimas ja see, et ma siia üles mägedesse tulen, ka talviti, pole nii-sama.” Klooster asus mäe otsas, teed olid jääs, igasugused ohud. Lisaks oli tee väga kitsas, pidi üliväga ettevaatlikult sõitma. Peale selle veel tugev tuul. Ja üles jõudes polnud lugu sugugi parem, neil oli seal vaid üks kivisöega köetav ahi terve maja soojendamiseks. Elu käis küünlavalgel, magasime magamiskottides. Tualettides ma parem ei räägigi. Niisiis ütlesin talle: „Joseph, ma saan aru, et sa oled pahane. Mõtle rahulikult järele, ma tulen kuu aja pärast tagasi. Siis ma tahan sinult selgelt vastust. Arvesta sellega, et iga asi võtab aega. Kõik ei toimu nii, nagu sina tahad. Sa pead olema kannatlik, ma tunnen Meleetit, tema vaikimine on parem kui tema „ei”. Kui ta midagi ei ütle, siis järelikult ta mõtleb ja on tõenäoliselt valmis aitama. Ma olen selles kindel, aga see ei juhu kohe. Niisiis, tulen kuu aja pärast tagasi. Ja kui sa kuu aja pärast oled seda meelt, et jätkata meie piiskopkonnas, siis jätkame. Aga tingimusel, et oled kannatlik. Kui sa meelt muudad, on see sinu probleem, mina lähen ära ja sa ei näe mind siin enam kuniagi. Ja siis pole mõtet tulla mind ümber veenma.”

Kuu möödudes läksin La Faurie’sse tagasi. Päevapealt. „Oh, sina sin, Stefan. Miks sa tulid?” – „Ma tulin sinuga rääkima. Mäletad meie viimast vestlust? Sellest on möödas täpselt üks kuu ja ma tahan sinult nüüd vastust.” – „Aga millest me rääkisime?” – „Me rääkisime sellest, kas sa jääd meie piiskopkonda või lähed venelaste juurde. Kui oled otsutanud jäädä, siis nüüd on hetk mulle seda öelda, ja kui tahad lahuda, oled vaba, aga ütle seda mulle siin ja praegu.” – „Ma jään.” – „Siis jätkame.”

Kuigi nende kloostri rajamise soov tekitas vastuseisu ja kadedust, jänin mina endale kindlaks ja jätkasin nende aitamist, käisin seal teenimas, ning ühel päeval ütles Meleeti: „Hästi, mulle tundub, et on aeg nad meie hulka vastu võtta.” Läksin kloostrisse ja ütlesin Josephile, mida edasi teha. „Nüüd hakkame tösiselt tööl ja esimese asjana teeme valmis põhikirja.” Kui põhikiri oli valmis, võtsin selle Pariisi kaasa,

sest pidime juriidilises struktuuris kokku leppima. Ütlesin: „Näete, valitseja, siin on põhikiri, aga neile on vaja kloostriülemat. Joseph tuleb preestriks pühitseda.” Ta oli esimene mittekreeklane, kelle metropoliit preestriks pühitses. Josephist sai Victor, ta hakkas nüüd ise teenima, mis oli töest ti imeline. Teistest said noviitsid ja nad hakkasid valmistuma mungaks saamiseks. Kloostriülem ei pea tingimata olema preester, kuid antud juhul oli see vajalik. Nendest noortest, kes alguses seal alustasid, said kahest hiljem mungad. Loomulikult tuli juurde uusi liitujaid ja ka need esimesed kaaslased, kellest munkasid ei saanud, jäid ikkagi edaspidi kloostriga seotuks. Väga-väga vana Lérinsi tsistertslaste kloostri ülem ütles mulle ükskord, et sajast mungaks saada soovivast noorest üksainus jääb püsima. Nii et igal juhul tegi isa Victor väga head tööd. Praegu on tema kloostris kümme munka. Noored, haritud. Väga ilus kloostrikogukond. Ja minul on seal kloostris oma väike kong, täpsemalt kaks, üks töötgemiseks ja teine magamiseks.

Kas teed on ikka niisama ohtlikud?

Jah, aga kohalik omavalitsus viis need vähemalt musta katte alla. Isa Victor suri mitte eriti ammu, vähem kui poolteist aastat tagasi, millalgi 2020. aasta jöulude paiku. La Faurie’ naabruskonnas on üks maja müüki pandud ja nad on valmis selle minu jaoks ära ostma, et ma saaksin minna sinna oma pensionipõlve veetma, selle asemel et kloostris elada. Ka Carcassone’i kloostri õed ootavad, et ma läheksin neile kloostrivaimulikuks. Nii et mu sidemed kloostritega pole katkenud, nad armastavad mind, hoiavad minuga sidet.

Rääkige lähemalt Carcassone’i kloostrist.

Carcassone’iga oli teine lugu. Seal oli katoliku klooster, uniaatide oma. Need olid prantsuse uniaadid ja allusid Antiookia patriarhile Liibanonis, kes oli melkiit, seega katoliiklane, ja allus Roomale. Antiookias on nii katoliiklastel kui ka õigeusklikele oma patriarch. Jerusalemmas sammoodi. Katoliku patriarchad on seal juba keskajast alates. Antiookia katoliku patriarchadil oli haruklooster Marokos, milles omakorda eraldus üks nunnarühm,

kes tuli Prantsusmaale. Esmalt Aubazine'i, mis oli katoliku klooster, aga nad jäid ikkagi melkiitide patriarhi alluvusse. Mingil hetkel otsustati Roomas, et nad hakkavad nüüd alluma Pariisi peapiiskop Lustigerile, mitte enam melkiitidele. See on kanooniliselt võttes muidugi võrdlemisi õige. Seega pidi ladina riituse katoliku piiskop võtma enda alluvusse uniaid, mis aga ei sobinud õdedele kohe kuidagi. Nad võtsid ühendust Olivier Clement'iga, kes lubas proovida asja ära korraldada Antiookia õigeusu patriarhaadiga, sest õed tahtsid ikkagi jäädä õigeusu konteksti. Oliver Clement andis õdedele teada, et Lõuna-Prantsusmaal on peavikaariks piiskop Stefanus, võetagu temaga ühendust.

Me leppisime kohtumise kokku ja ma külastasin õdesid nende väikeses majas Carcassonne'is, kus nad sel ajal elasid. Mäletan, et kohtusime esimest korda veebruaris, aga aasta mulle enam ei mee-nu. Nad rääkisid oma loo ära. Kloostriülem oli Rooma välja kutsutud ja tagasi teda sealt enam ei lastudki. Õed töötsid Lustiger' vastu mässu, Prantsuse ajakirjanduses tekitas see palju kõmu. Mina olin valmis neid aitama. Kohtusin (piiskop) Jeremiaga, kes oli selleks ajaks juba metropoliidiks saanud. Ta oli väga vihane, et ma nunnad enda hoole alla võtsin: mida nüüd katoliiklased ütlevad? Ja mina vastasin, et see ei ole oluline, meil on kakskümmend naist sisuliselt tänaval ja me peame midagi ette võtma. Õed otsustasid ikkagi jäädä araabia konteksti. Aitasin neid, käisin seal teenimas. Lõuna-Prantsusmaa katoliku piiskopid soovisid muidugi minuga kohtuda. Ülesin neile, et saan neist aru, aga õed ei soovi olla nende alluvuses, kuna peavad ennast seotuks Antiookia patriarhaadiga, kes võtab nad enda hoole alla. Kuna ma olin sel ajal juba piiskop, siis ütlesin, et piiskopina ei saa ma nõustuda sellega, et minu piirkonnas on selline iseenda hooleks jäetud kloostrikogukond, kellel keegi silma peal ei hoia. Mul ei ole midagi katoliiklaste vastu, aga ma pean ka oma kohust täitma. Mul õnnestus pingeid maandada. Niisiis läks klooster Antiookia patriarhaadi – seekord õigeusu oma – alluvusse.

Ja siis ühel ilusal päeval helistas mulle Antiookia patriarh, kes käis tihti Prantsusmaal: „Stefanus, ma tahaksin sinuga Pariisis kokku saada.” Ta oli Jeremiaga juba kokku leppinud. „Mistarvis, Teie Õndsus?” – „Tahan sinuga rääkida sellest, kuidas sa saaksid meid Carcassone'i õdede asjus aidata.” – „Antud olukorras peaksite ise tulema Lõuna-Prantsusmaale minuga kokku saama. Seal tuleb need asjad ära lahendada, mitte Pariisis.” – „Olgu, ma tulen.” Ta tuligi lõunasse ja me leppisime kokku, et mina võtan õed oma hoole alla ja hoian nende vaimulikul elul silma peal. Ja nii see läkski.

Kuidas metropoliit Jeremia sellesse suhtus?

Lõppude-lõpuks oli ta sunnitud leppima. Ta muidugi teatas mulle, et see on suur

Piipa Siimeoni ja naisprohvet Hanna katedraalkirik, ülestõstmisteenistus 2000. a.

Piipa Siimeoni ja naisprohvet Hanna katedraalkirik, 2000. a.

skandaal, aga ma vastasin, et me ei saa kogu aeg ainult selle peale mõelda, mida teised meist arvavad. Meie inimesed on siin, meie kirikurahvas on siin. Antiookia patriarh võttis õed oma hoole alla ja palub mul nende eest vaimulikuna hoolt kanda. Ma ei saa talle ära öelda. Ja kui see peapiiskop Lustiger'le ei meeldi, pole see enam minu ega ka meie probleem, vaid tema probleem. Antud olukorras ma ju tegutsesin Antiookia patriarhaadi nimel. Aga kui metropoliit Jeremia oleks nõus olnud, oleksime võinud leida asjale ka teistsuguse lahenduse. Õed aitasid mind väga palju ja mul on nendega lähedased suhted tänase päevani. Üks neist – õde Tekla – hoolitseb minu eest praegugi ja õed põetasid ka minu ema, kui ta haigeks jäi. Ema suri nende käte vahel. Ja nad vajasid minu toetust. Õdedest enamik on prantslased, lisaks paar arablast. Õed tahaksid, et ma tuleksin neile kloostri vaimulikuks,

Metropoliidi nimepäev Wismari tn kirikukeskuses 2006. a.

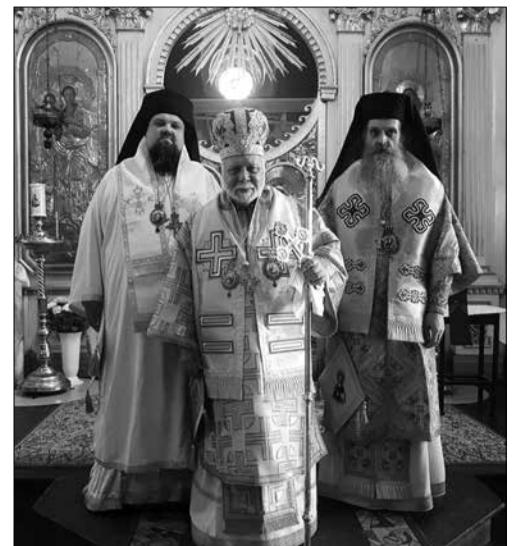
sest nende vaimulik suri. Nii et nemad ootavad mind ja La Faurie' klooster samuti. Olen kahevahel, ei tea, mida teha. Aga ei tule kõne allagi, et ma läheksin Konstantinoopoli patriarhaadist üle Antiookia patriarhaati. Ma jään oikumeenilise patriarhaadi piiskopiks. Küsimus on selles, keda ma siis liturgia ajal peaksin meenutama kloostris, mis allub Antiookia patriarhaadile. See kõik pole sugugi nii lihtne.

Igal juhul, kui ma peaksin pensionile jäätma, on üks võimalus minna kloostrisse. Mida muud mul olekski teha või kuhu minna? Minu eas enam uusi asju ette ei võeta. Keeruliseks teeb olukorra see, et minu rahvas on siin, mitte kuskil mujal. Minu rahvas on eesti rahvas, kelle Jumal on mulle andnud. Kui ma olin abipiiskopi-

na Lõuna-Prantsusmaal, siis mul ei olnud oma rahvast. Ma sõltusin kellestki teisest ja töötasin tema heaks. Aga siin on mul oma kirikurahvas. Kui asjade loomulik käik eeldab, et läheksin pensionile, näiteks põhjusel, et minu vanus või tervis ei võimalda enam jätkata ja ma olen seetõttu sunnitud tagasi astuma, jäab mu rahvas ikkagi siia. Ja isegi kui ma pensioni ajaks pean siit ära minema, jäab ta ikkagi minu rahvaks. Ma ei saa seda unustada, ma ei taha seda unustada. Mis tähendab, et kui ma suren, siis soovin, et mind maetaks Eestisse, mitte kuhugi mujale. Ma olen selle jaoks raha kõrvale pannud. Õigupoolest ongi kõik mu säastud mõeldud selleks, et kui ma peaksin surema välismaal, siis selle raha eest oleks võimalik minu keha tagasi Eestisse tuua ja siia matta.

Kindlasti leidub mingi lahendus, et saaksite pensionipõlveks Eestisse jäääda.

Probleem on selles, et Eestimaa on väga väike ja kes iganes mu järeltulijaks ka ei saa, siis ma ei soovi, et hakataks käima minu juures kurtmas, kui mõni asi ei meeldi. Ma ei taha enam olla segatud kiriku asjadesse, see on väga delikaatne teema. Kui riik oleks suur, võiks leida sellise vaikse nurgakese, aga Eesti on väga väike ja inimestel tekib kiusatus mind üles otsida, et nõu küsida, ja seda ma ei soovi, sest sellest jääks mulje, et sekkun kuidagi oma järeltulija tegemistesesse. Ma tahaksin vaikselt ja märkamatult tagasi tömbuda. Ning pealegi pean leidma endale ka mingi tegevuse.

Püha Sinod 2019 a.

Kirikuelu

Kas oleme põhjas?

John Cryssavgis,
Ameerika Kreeka õigeusu
peapiiskopkonna diakon,
teoloogiadoktor

Meie elus on mõned puhud – kriitilised, otsustavad stündmused –, mis meid töeliselt vapustavad. Meie, õigeusulised, kutsume neid *kairose-hetkedeks*¹. Üks selline oli teine maailmasõda; minu eluajal aga New Yorgi kaksiktornide rünnak („9/11“). Sellised stündmused määratlevad isikuid ja asutisi. Tuleb meelete, kuidas rooma-katoliku kirik ei suutnud Mussolinile ja Hitlerile vastu seista; õnneks oli aga olemas Dietrich Bonhoefferi isetu ja kindel vastuseis natside diktaturile. Või kogu vaen ja vandenõuteooriad, mis järgnesid kaksiktornide rünnakule; õnneks oli aga inimesi, kes ennast ohverdades tõttasid rusudest kannatanuid päästma.

Selliste momentide hulka loeksin ma Venemaa sissetungi Ukrainasse. See on kindlasti elumuutev stündmus õigeusu autokefaalsete kirikute jaoks. Hiljutisel patriarch Kirilli ja Serbia patriarch Porfirii kohtumisel, millel esimene tänas teist enese õnnistatud sõja ohvrite aitamise eest, oli kohutavalt silmakirjalik ja häbiväärne.

¹ Kreeka keeles on *kairos* 'kindel ajahetk, otsustav silmapilk', samas kui *chronos* tähistab jätkuvat, kestvat aega.

Ülestõusmispühad Moskva patriarhaadi Iverski kloostri Ukrainas Donetski lähedal 4. mail 2021.

Foto: Internet

Enam kui miski muu annab see stundmus tunnistust õigeusu kiriku kui institutsiooni praegusest allakäigust.

Just nüüd, kui ma mõtlesin, et õigeusu kirikujuhid ei saa enam madalamale langeada, juhtus see patriarch Kirilliga ikkagi ning ta osutus töepooltest täpselt Putini altaripoisiks, kelleks paavst Franciscus teda kutsus. Meil kõgil peaks olema piinlik, et patriarch Kirillile otsekui Putini oligarhile kavandavad sanktsioone nii Euroopa Liit kui ka Ameerika Ühendriigid. Kirilli jaoks on Venemaa alati ohver; süüdi on kõik teised: Lääs ja Ukraina, Fanar (st Konstantinoopoli patriarhaat) ja Vatikan, USA ja ÜRO, NATO ja LGBTQ. Alati pole selge, kuidas need eri „piinajad“ omavahel seotud on, kuid president Putin ja patriarch Kirill seostavad neid kuidagi sujuvalt. Poliitiliselt hirmuvalitsejalt võib seda oodata, aga kas me ei peaks õigeusu kirikupealt ootama midagi muud?

Kuidas seletada asjaolu, et nii paljud õigeusu piiskopid jätkavad oma elu kirikus ja väljaspool kirikut, otsekui Ukrainas ei toimuks mitte midagi? Näiteks kuidas võib tõlemkarjane nagu patriarch Kirill juua Kristuse verd pühast karikast kirikus, mille on kavandanud armeekindral ja mis on pühendatud Venemaa relvajõududele,

mille seintel ilutsevad pildid nii taevastest kui ka maistest sõjameestest, keskaegsetest ja uuema aja lahingutest? Või kuidas võib pühasse piiskopiametisse pühitsetud metropoliit Ilarion Alfejev (Vene kiriku välissuhete juht) käia rahvusvahelistel kirklikest kohtumistel rääkimas „dialogist“ ja „leppimisest“, endal käed verega koos? Või üldse, kuidas võib ükski õigeusu ülemkarjane passiivseltki taluda verevalamist Ukrainas? Suur osa piiskoppidest on vait, ehkki teisel juhul valmis näitama näpuga aborditegijate peale. Kui paljud piiskopkonnad, kloostrid ja seminariid vaatabad praegustest stündmustest mööda, kuigi suplevad vererahas, mis antud „potissepa põllu“ eest...?

Kuidas on õigeusu kirikujuhid ja muud tegelased reageerinud juba üle kahe kuu kestva Venemaa jõhkrale ja väljakutsumatule rünnakule Ukraina vastu?

- Neli viieteistkümnest õigeusu kirikupeast (Antiookia Johannes, Jeerusalemma Teofil, Serbia Porfiri ja Bulgaaria Neofit) ei ole sõda hukka mõistnud; patriarch Kirill muidugi veel õigustab seda.
- Hulk kirikuid, kartes Kirilli raevu, aga olles samas oma rahva surve all,

on sõda küll pahaks pannud, aga kutsuvad rahule selliste kulunud ja üm marguste sõnadega, mis sobiksid rahulikesse aegadesse, mitte aga aega täis kohutavaid kannatusi. Minu jaoks isiklikult on kõige suurem pettumus ühe väga erilise ülemkarjase ning minu enese eeskuju, õpetaja ja juhendaja, Albaania peapiiskopi Anastaasi avaldused, kes piirdus õndussalmide tsiteerimisega ja mõistis hukka igasuguse vägivalla, kutsudes üles rahule ja lepitusele Ukrainas.

Ehk võiksid mõned piiskopid üle maailma võtta eeskuju julgest ja tundlikust koguduserahvast? Ehk võiksid nad saada innustust sadade [Ukraina Moskva kiriku] preestrite protestikirjast patriarch Kirillile? Või üle tuhande teoloogi kirjast, millega need mõistsid hukka „Vene maailma“ (russki mir) ideoloogia?² Samuti tuleb meeles pidada neid, kes üle maailma on annetanud humanitaarorganisatsioonidele, võtnud vastu tuhandeid Ukraina põgenikke, kelle kirikud on selle kallaletungi hukka mõistnud, kelle valitsused on kehtestanud Venemaa sanktsioone, hoolimata suurest majanduslikust kahjust omaenese riigile. Praegusel *kairose*-hetkel on olemas tõelisi vaikseid kangelasi ja võimsaid enastsalgavaid ohverdusi.

Kuid minu artikli tulipunkt on õigeusu kiriku olukorral, mille üle peaks kindlasti mõtlema. Äkki peaks õigeusu kirik oma-dega põhja joudma – või peame tunnistama, et see on juba juhtunud? Äkki peaks tunnistama, et meie kirik eitab alatasava badust ja demokraatiat? Äkki peaksime mõistma seda, mida me oma südamepõhjas tunneme, aga harva sõnades tunnistame: et oleme lootusetult ja häbitult ajaloos valele poolele jäänud? Siis ja ainult siis saame astuda esimesed – alguses kohmakad ja ettevaatlikud – sammud lepituseks oma Kiriku olemusega ja samas maailmaga.

² Ilmumas ka eesti keeli ajakirjas Usk ja Elu.

Arhimandriit Stefan Ots.

Kristjan Otsmanni diakoniks pühitsemine

Paasa-aja neljanda, keskpüha nädala laupäeval 21. mail 2022 (vana kalendri järgi) peab õigeusu kirik sel päeval ka apostel ja evangelist Johannese kevadist mälestust) pühites Tartu piiskop Eelija Tartu Jumalasünntaja uinumise, Uspenski katedraalis diakoniks jumalakartliku hüpopiakoni Kristjan Otsmanni.

Piiskoplikuks liturgial teenis kaasa Pärnu ja Saare piiskop Aleksander koos oma diakoni Ignatiosega. Vastset vaimulikku pühaujärje juurde vastu võtma tulid Tallinna peapiiskopkonnast preester Justinus Kiviloo (tema on ka isa Kristjani pihiisa) ja preester Roman Tõnisson. Tartu piiskopkonna vaimulikest olid kohal ülempreester Tihhon Tammes, praost preester Stefan Fraiman, preester Svjatoslav Gorobtšuk ja diakon Toomas Erikson.

Isa Stefan Otsa ülendamine arhimandriidiks

30. aprillil 2022. aastal, püha ja helge paasanädala laupäeva jumalikul liturgial Tartu Jumalasünntaja uinumise katedraalis ülendas Tartu pühitsetud piiskop Eelija arhimandriidiks isa Stefan Otsa, põhjendades seda oma korralduses nõnda:

Pidades meeles Issanda Jeesuse üleskutset oma valitud apostlitele pärast surnuist ülestõusmist: „Minge siis, tehke õpilasteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesesse, õpetades neid pidama kõike, mida ma olen teile käskinud (Mt 28:19-20),” on isa Stefan Ots hästi kasutanud talle Jumalalt antud ristimise talenti ja toonud hulga rahvast – nii väikelapsi kui küpses eas inimesi – pühale valgustusele, õpetades neile õiget usku ja vagadust. Tun-

nustades seda tööd vaimulikul viinamäel, ülendan suure rõõmuga meie venna ja armastatud kaasteenija Stefan Põltsamaa Püha Vaimu kiriku arhimandriidiks, et ta saaks olla julge palvetegija oma mõistlike lammaste karja eest hea Jumala ees, „kes tahab, et kõik inimesed pääseksid ja tuleksid töe tundmissele (1Tm 2:4)”.

Arhimandriit Stefan, kes on sündinud 11. detsembril 1947 ja pühitsetud preestriks 25. mail 2006, on Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku ealdasa vanim preester, kes teenib pühitsemisest peale ustavalt Põltsamaa Pühavaimu koguduses ning hooldab ka Kaarepere kogudust. Nii ealt kui ka pühituselt vanim EAÖK vaimulik on kirikupea, kõrgestipühitsetud metropoliit Stefanus (sündinud 29. aprillil 1940, pühitsetud preestriks 17. novembril 1968 ja piiskopiks 25. märtsil 1987), pühituselt vanim preester aga isa Ardalion Keskküla (sündinud 27. märtsil 1951, pühitsetud preestriks 15. aprillil 1988).

Äsjapühitsetud diakon Kristjan Otsmann on sündinud 14. augustil 1971. Laulatatud, kuus last ja kaks lapselast. Ta on õppinud Tartu Ülikoolis ajakirjandust ning praegu on tal EELK Usuteaduse Instituudis ja EAÖK Teoloogilises Instituudis pooleli õigeusu teoloogia diplomiõpingud. Aastatel 1995–2007 oli ta ajakirjanik ja keskastmejuht Kaubalehes, Eesti Päevalehes, Postimehes ja Eesti Ekspressis. Alates 2007. aastast on ta töötanud koolitaja ja arengutoetajana oma ettevõttes OÜ Selge Pilt.

Isa Kristjan on EAÖK Tuhalane Jumalaema Uinumise Koguduse liige. Pühitsetud hüpopiakoniks 8. jaanuaril 2022 Tartu piiskop Eelija poolt. Diakonina asub ta teenima oma kodukoguduses Tuhalanes, samuti Karksi-Nuia naaberkoguduses. Tema nimepäev on 24. mai, püha märter Kristjani mälestuspäev.

Tartu piiskop Eelija õpetussõna äsja-pühitsetud diakon Kristjan Otsmannile paasa-aaja neljanda, keskpüha nädala laupäeval 21. mail 2022

Kristuses armastatud kaasteenija! Kaksteistkümmend jumalakandjat apostlit, otsustades esimesed seitse diakonit ametisse seada, arvasid heaks jäätta neile toidulauas teenimise ja pühenduda ise Jumala sõna teenimisele (Ap 6:2.4). Inimene arvab, aga Jumal juhib.

Sest algusest peale tegi esidiakon Stefan lisaks igapäevasele abiandmisele Püha Vaimu juhatuse sel metegusid ja suuri tunnustähti (Ap 6:8). Mitte ükski Kristuse hukkamöistjatest ei suutnud vastu seista tarkusele ja Vaimule, kes esidiakoni läbi rääkis (Ap 6:10).

Esimärter Stefanos ei kartnud nimetada asju nende õigete nimedega – ta nimetas reetjaid reetjateks ja mõrtsukaid mõrtsukateks (Ap 7:52). Ja sai vääriliseks näha taevaaid avanevat ja Inimese Poja seisvat Jumala paremal käel (Ap 7:56).

Siis tõusis suur tagakiusamine Koguduse vastu ja rõõmusõnumit hakkas omakorda kuulutama diakon Filippus (Ap 8:4-5). Tema jutluse kaudu võttis Samaaria vastu Jumala sõna, nagu evangelist Luukas tunnistab: „Kogu rahvahulk pani ühel meelega tähele, mida Filippus ütles, kuuldes teda ning nähes tunnustähti, mida ta tegi” (Ap 8:6).

Apostel Filippus selgitas jumalakartlikule Etioopia kojaülemale, et kirjakohu prohvet Jesaja raamatust Jumala sulasel, „kes on kui lammas viidud tappa” (Js 53:7), räägib Jeesuse päästvatest kannatustest (Ap 8:35). Ja kui see Etioopia võimukandja, kes oli ärksa taibuga ja kiire otsustusvõimega, ütles: „Ennäe vesi! Mis takistab, et mind ei võiks ristida?”, siis Filippus kohe ja kõhklemata ristis tema (Ap 8:36-38).

Sa oled nüüd Jumala kaastöoline (1Kr 3:9), valitud mees, kellel on hea tunnistus (Ap 6:3). Kasuta julgesti tarkust ja väge, mida sa oled käte pealepanemise läbi saanud! Kuuluta evangeeliumi, mille sa oled usuga vastu võtnud. Anna Püha Vaimu armu edasi neile, kes seda sinu käest usu ja armastusega küsivad. Küsi ise abi ja juhatust vanemate kaasteenijate käest. Ja alati on sul võimalik küsida abi Jumala enese käest, kes annab head neile, kes Teda paluvad (Mt 7:11).

Tema, meie hea ja inimesearmastaja Jumala, Isa ja Poja ja pühamaast püha Vaimu päralt on kõik au, kiitus ja vägi igavesti. Aamen.

Andreas (Andrus) Noorhane diakoniks pühitsemine

Kallid vennad ja õed Kristuses!

Täna on meie kirikus püha. See on Jumalaema, pühima Neitsi Maarja uinumise püha, ning samuti on täna meie uue diaconi pühitsemine. Neitsi Maarja palge ees ei saa temast lihtsalt teenijat, kes teeniks Kristust väheste entusiasmiga, vaid teenija, kes teeb kõik, et täita oma õpetaja, Issanda Jeesuse tahet.

Õigeusu kirik armastab Jumalaema eriliselt. Kirik näeb temas meie kõige kindlamat ja ehedamat lootust. Ta on meie tugi, meie kaitse, meie vägev eestkostja oma Poja juures oma palvetega. Just seepärast palvetame me tema poole kui „kõige pühama poole maailmas, ustavate lootuse ja kaitsa poole“ ja me teeme seda lakkamalt, et ta ei jätkaks meid ilma oma emalikust armastusest.

Ma sooviksin teile jutustada ühe väikse loo, et teile näidata, milline on meie töeliline side Temaga. Side, mis pöhineb täielikul usaldusel.

Püha Peetrus, kelle käes on paradiisiukse võtmed, läheb Kristuse jurde ning ütleb: „Issand, ma olen suures segaduses. Iga õhtu luban ma kümme inimest paradiisi sisse ja siis keeran ukse lukku, kuid hommikuti, kui ma neid jälle üle loen, on kolm inimest lisaks juures. Kuidas see võimalik on?“

Kristus küsib vastu, kas Peetrus on endas kindel, et paneb paradiisi uksed ikka korralikult lukku.

„Jah, Issand, ma olen täiesti kindel.“ Jeesus vaatab Peetrust muigel näoga ja ütleb: „Ole tähelepanelik, sellele peab kindlasti selgitus olema.“

Mõni päev hiljem läheb püha Peetrus jälle Kristuse jurde. Ta ütleb vaiksel häälel:

„Issand, mul on vastus olemas, selle taga on Sinu Ema. Kui mina panen paradiisi uksed lukku, siis Tema ronib paradiisi müürile ja aitab üle müüri sisse need, kes tema poole oma käed sirutavad“.

Jah, Maarja ronib paradiisi müürile, et meil käest kinni võtta ning enda juurde tõmmata, aidates kaasa nii meie päästele. Meie suhe püha Neitsi Maarjaga pöhineb lootusel ning on kahetasandiline. Eelkõige on see meie lootus, sest tema tõi maailma Kristuse, kes andis oma sünninga tähenduse iga inimese elule. Teiseks on see meie endi lootus, sest kõike, mida iganes me palume, kõike, mida iganes me soovime, kõike, mida iganes meil on vaja ning kõike, mida me soovime saavutada – seda kõike saab tema meile anda. Ta on meie lootus, sest ta on alati valvel, et kuulda meie hingesoove, ning, nagu hellale emale kohane, neid ka täita.

Eelkõige kutsub Neitsi Maarja meie hinge ja südant Kristusega ühinema. Mu kallis Andrus, sinu diakoniks olemise aega tuloks eelkõige võtta kui aega, mil me õpime olema Jumalale ja kirikule kuulekad ega lase ennast haarata kiusatusest panna oma soovid ette neist, mida Jumal ja Püha Vaim meilt nõuvad.

Maarja ütles peaingel Kaabrielile: „Vaata, siin on Issanda teenija, sündigu mulle sinu sõna järgi!“ (Lk 1:38). See täielik ja suurejooneline pühendumine Issandale, mida kuulutab kõige pühama Neitsi Maarja, käib täna ka sinu kohta, mu kallis Andrus. Teisisi öeldes kutsub see sind tões muutma oma olemist nii, et paremini kõndida sel uuel teel, mille Jumal on sulle valinud ning mille järgimine saab sinu ainsaks elusooviks.

Sellel on ka nimi: meebleparandus (*metanoia*). Mitte pealiskaudne meebleparandus, vaid töeline siiras meebleparandus, millega kaasneb käitumise muutus. Nütidsest alates oled sa oma aktiivse osalemisega Kõigekõrgema altari kaastegev uues tärkavas elus, et saaksid hea ettevalmistuse Jumala tahte täitmiseks kõiges. Ütle endale, et töeline sulane ei törju ega sea kahtluse alla oma õpetaja korraldusi.

Armas Andrus!

Sa võtad vastu diakoniameti Jumalaema armastava pilgu all, täna, tema uinumise päeval. Olgu ta sinu alatine abi, olgu ta sinu teejuhiks Jumala käskude tätmisel, nende käskude tätmisel, mida tema ise oma eluajal ustavalt ning alandlikult täitis, nii nagu Antiookia püha Ignaati soovitas: „Parem vaikida ja olla, kui kõnelda ja mitte olla“. Käi meie pühima Neitsi Maarja jälgedes või ka tema kõrval, selleks et meie taevane Õpetaja, Neitsi Maarja poeg, Päästja Kristus, ei võtaks sind sinu viimasel päeval vastu mitte kui sulast, vaid kui sõpra.

Aamen.

† Stefanus,
Tallinna ja kogu Eesti metropoliit

14. VIII 2022

Igavene mälestus!

Uinus isa Toivo Treima
2. VII 1958 – 15. VI 2022

15. juuni varasel tunnil sai otsa preester Toivo Treimale meie kaasteeliseks eraldatud aeg. Ta jõudis siin elada pea 64 aastat, millest veerandi Kaitsevääes ohvitserina, sealhulgas vabariigi president Arnold Rüütl käsundusohvitserina, 1. jalaväebri-gaadi ülemana ja Balti Kaitsekollledži õpejöuna.

Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus pühitis isa Toivo preestriks 2008. aasta oktoobris ja veerandi elust teeniski isa Toivo preestrina

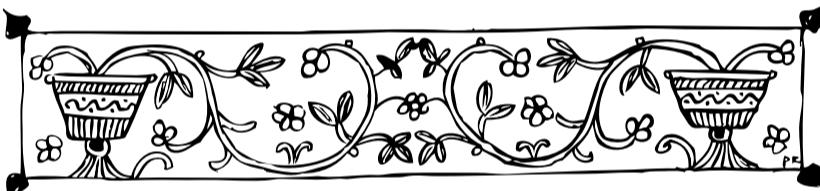
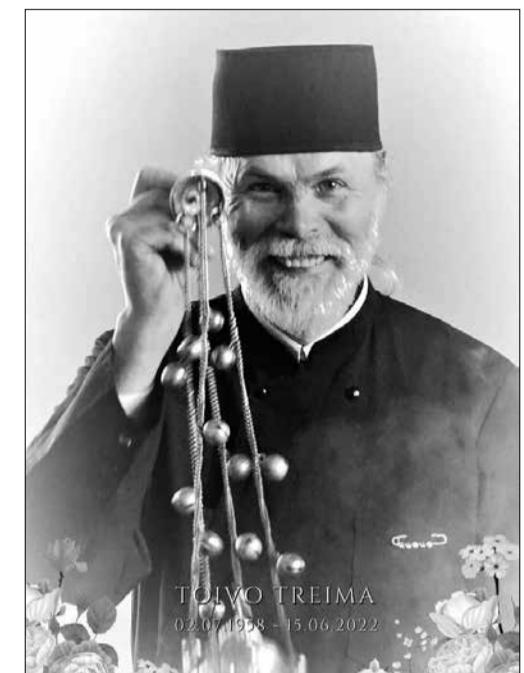
Alates 2010. aastast teenis isa Toivo Tornimäel, hooldades peale kohaliku veel kuute Saare- ja Muhumaa kogudust. Selles töös oli talle oluliseks toeks preestriemand Marina. Kahekesi on nad olnud meie kirikus

vaimuliku teenimise ja majapidamiste ülal-hoidmisse eeskujuks.

Inimese elu suurim traagika ei seisne selles, et lõpeb tema ihulik elu, vaid selles, kui elu on elatud tühiselt ja hing ettevalmistamata siit äraminekuks uude olemissesse.

Preestril on palju vaimulikke võitlusi, ent juba oma ametilt peab ta endale meenutama iga päev, et kord astub hing Issanda ette. Isa Toivo on võidelnud head usuvõitlust ja see arvatakse talle eesõiguseks.

„Kui nüüd teis elab selle Vaim, kes Jeesuse surnuist üles äratas, siis see, kes Kristuse surnuist üles äratas, teeb ka teie surelikud ihud elavaks oma Vaimu läbi, kes teis elab (Rm 8:11).“

Katehhesis

Moosese ja Eelija sõnad Taaboril

*Tundmatu autor
(omistatud ekslikult pühja Johannes Kuldusuule), u 13. sajand*

Mooses, kui ta nägi Kristust lihakssaanuna, Jumala ja inimesena, sai täis suurt ja hurmavat rõõmu ning hüüdis silmili langedes:

„Kiidetud oled Sina, äramõistmatu Jumal, keda ma nägin põleva põosa leekides!
Kiidetud oled Sina, kes Sa käksid mind Iisrael Egiptusest välja juhtida!
Kiidetud oled Sina, kes Sa andsid mulle väe teha imetegusid Egiptuses!
Kiidetud oled Sina, kes Sa käksid mul lüüa sauaga Punast merd,
nii et see lõhenes ja Iisrael võis kuivijalu läbi minna!
Kiidetud oled Sina, kes Sa lasid mannat sadada ja toitsid oma rahvast körbes!
Kiidetud oled Sina, kes Sa andsid mulle Siinai mäel kivistahvlid Seadusega!
Kiidetud oled Sina, keda ma igatsusega palusin: „Kui ma olen armu leidnud Sinu silmis, siis ilmuta end mulle, et Sind näeksin ja võiksin Sind veel enam austada!”
Aga ma nägin ainult Sinu selga kaljulõhest, sest mind valgustas vaid osaline tunnetus.
Kuid nüüd ma ülistan Sind, sest ma ei näe ainult osaliselt, vaid näen Sind täieliku Jumala ja täieliku inimesena. Sa oled saanud vaeseks ja seda enam ma ülistan Sind!”

Eelija lausus sarnaseid sõnu ja hüüdis Issandat kiites:

„Kiidetud oled Sina, Iisraeli Jumal, aegade-eelne Looja!
Au Sulle, Jumal, Sa vägev tahtmises ja tegudes, mis on ülemad kui kõik inimlaste teod!
Au Sulle, Päästja, keda ma armastan, keda ma innukalt teenisin. Sest ägestudes Sinu pärast, Issand, vanal ajal, kui Iisraeli rahvas jättis Sinu käsud ja taganes oma Loojast, andsin ma teada, et vihma ei saja maa peale ega tule kastet enne, kui ma luban. Ja Sina, Jumal, kinnitasid minu sõnu ja panid taeva kinni kolmeksi aastaks ja kuueks kuuks.
Ma austan Sind, sest Sina oled mind alati austanud. Kui ma palusin tuld taevast, tuli see maha kolme piksenoolena. Ma lõhestasin Jordani veed oma kuuega ja läksin sealt kuivijalu läbi nagu kuiva maad mööda.
Ma ülistan Sinu väge, mu Issand ja Kuningas, sest Sa arvasid heaks võtta mind tulevankris taevasse, nii et ma Sinu tahtel jään ihuga alles Sinu maa peale tulemise päevani ja saan jälle ägedaks Sinu pärast Sinu vaenlase vastu, kui häbitu Saatan tuleb, selle ajani, kui Sa paiskad ta väega maha ja heidad igavesse tulle.
Sest Sinu on au ja vägi igavesti, Aamen! Ma austan Sinu mahatulemist meie juurde!”

Püha suurmärter Dimitri Mürritulvaja

Püha Dimitri oli noormees, keda vanemad olid õpetanud Jumalat armastama. Ta oli sõdur, kes soovis viia mittekristlastele Jumala armastuse sõna. Tema ajal oli taoline käitumine aga keelatud ja ta peeti kinni, teda piinati ning hiljem tapeti. Tänapäeval asuvad selle alandliku märtri säilmed Tessalonika linnas (Põhja-Kreekas), kus ta tegutses inimeste kaitsmise nimel palju. Ta muutis paljude inimeste elud paremaks, näidates neile teed Jumala poole.

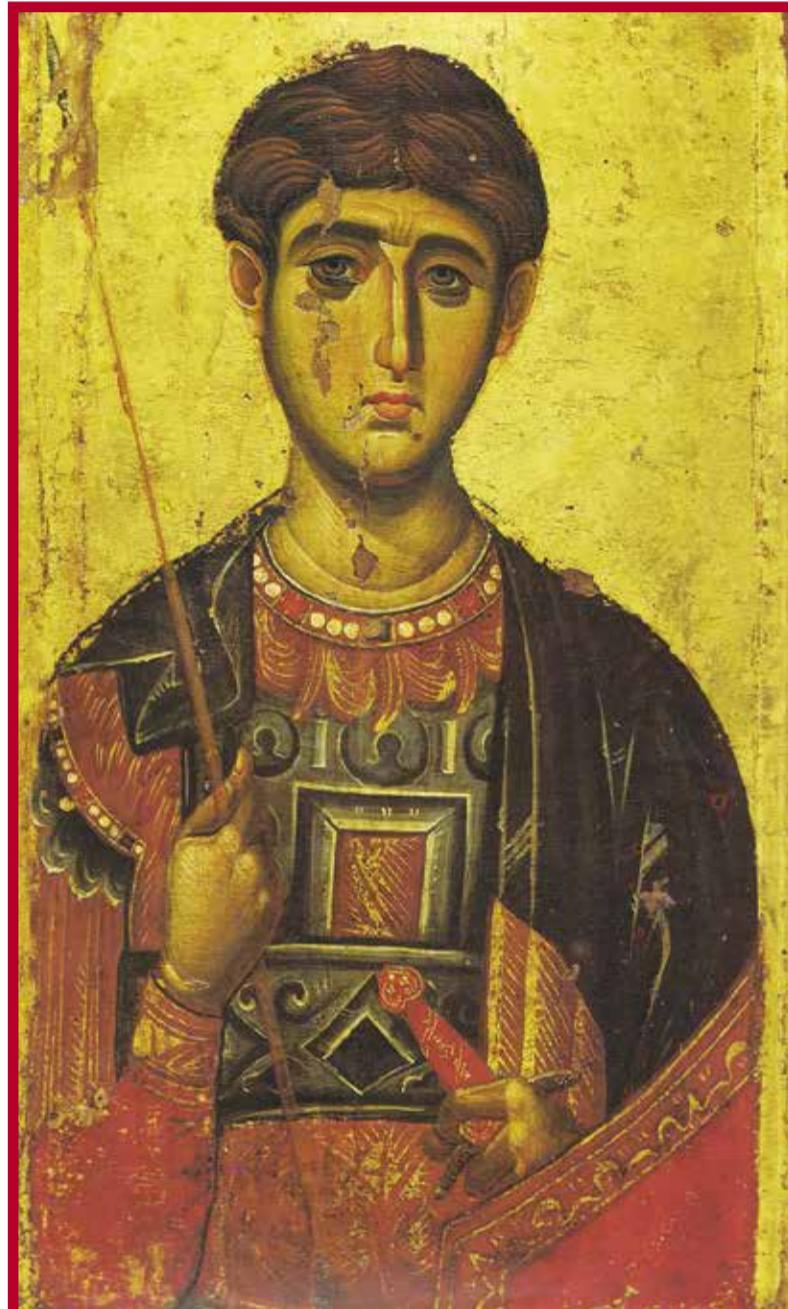
1. Püha Dimitri sündis aastal 270 kristlikus perekonnas. Ta oli Rooma sõjaväe ohvitser, kuid rääkis alati, et on ennekõike Kristuse sõjamees. Püha Dimitri uskus Jumalasse nii kindlalt, et talle polnud mingi probleem sõita kaugemale, et mitteusklikele Jumalast rääkida. Kui keiser Maximianus kuulis püha Dimitri tegudest, lasi ta pühaku kinni pidada.
2. Lüeus, kellel oli Heraklese joud ja kes oli suur ja tugev, naeruvääristas kõiki kristlasi ning kuulutas, et ükski neist ei julge temaga võidelda. Mees nimega Nestor, keda püha Dimitri õnnistas, võttis selle väljakutse vastu ja hüüdis: „Dimitri Jumal, tule mulle palun appi”, ning ta võitis selle võitluse. Kui keiser Maximianus kuulis sellest kõigest, käskis ta nii püha Dimitri kui ka Nestori kinni pidada, neid kõvasti piinata ning hukata, sest nad olid kristlased. Püha Dimitri on nüüd Tessalonika linna pühak ja talle on omistatud mitmeid imetegusid. Tema hauast voolas välja lõhnavat müri ja seetõttu kutsutakse teda ka Mürritulvajaks. Püha märtri mälestuspäev on 26. oktoobril.

Jeesusele järgnemine piiblis:

Siis Jeesus ütles oma jüngritele: „Kui keegi tahab käia minu järel, siis ta salaku oma mina ja võtka oma rist ja järgnegu mulle! Sest kes iganes tahab päästa oma elu, katab selle, aga kes iganes kaotab oma elu minu pärast, leiab selle” (Mt 16:24-25).

Ülesanne: Tärgi jooni, nii saad täheid õigesse järjekordda panna.

Püha Dimitri oli ——————,
sest ta armastas Jumalat.

PALE Püha Dimitri tropar (3. viisil):

Sina, oh kannataja, oled maailma suur eestseisja häda ajal ja võidad ära vaenlaste hulgad. Kuidas sa alandasid Lüeuse uhkust ja andsid Nestorile julgust võidelda, nõnda palu ka nüüd, püha Dimitri, Kristust, meie Jumalat, et Ta meile suurt armu annaks.

ikoon

Püha Dimitrit on ikoonidel väga erinevalt kujutatud. Osal ikoonidel on ta hobuse seljas ja kannab raudrüüd ning hoiab käes oda, mis on suunatud vaenlaste poole. Teistel ikoonidel kannab ta samuti raudrüüd, kuid on ilma hobuseteta. Samuti on ikoone, kus ta kannab suursuguseid rõivaid ning hoiab käes risti. Kõigil ikoonidel on teda kujutatud väga noorena.

Святой великомученик Димитрий Солунский мироточивый

Святой Димитрий был юношой, которого родители научили любить Бога. Он был воином, несшим язычникам слово любви Божьей, тогда как в его время такое поведение находилось под запретом. В результате своего подвижничества Димитрий был схвачен, подвергнут пыткам и убит. В настоящее время мощи этого смиренного мученика покоятся в городе Салоники (Северная Греция), где он много сделал во имя защиты людей. Он изменил жизнь многих людей к лучшему, указав им путь к Богу.

Задание: Следуйте линиям, чтобы расставить буквы в правильном порядке.

Святой Димитрий был ——————, потому что любил Бога.

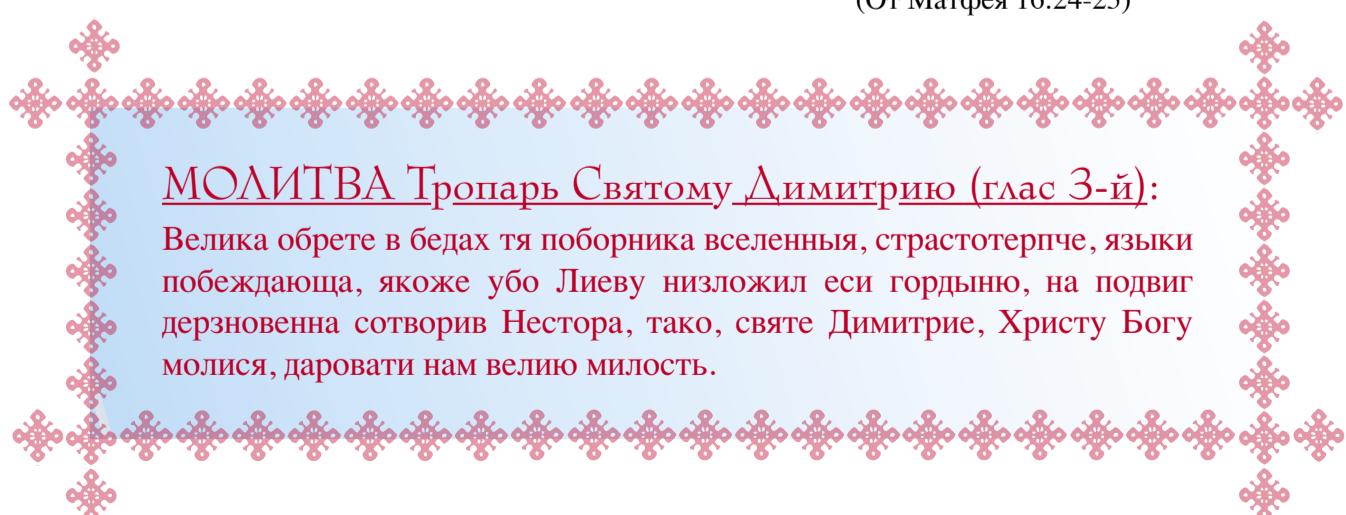
Икона

Святой Димитрий Солунский изображается на иконах по-разному. На некоторых иконах он изображен на коне, — облаченным в железные доспехи и держащим в руке обращенное на врагов копье. На других иконах он также изображен также в доспехах, но пешим. Кроме того, есть иконы, на которых он облачен в пышные одежды и держит крест. На всех иконах Святой Димитрий Солунский изображен совсем еще юным.

1. Святитель Димитрий родился в 270 году в христианской семье. Он был офицером Древнеримской армии, но всегда говорил, что прежде всего является воином Христовым. Святой Димитрий твердо верил в Бога и ездил в отдаленные места, чтобы рассказывать о Боге неверующим. Когда император Максимиан узнал о действиях Димитрия, то приказал арестовать святого.
2. Гладиатор Лий, имевший силу Геракла, высмеивал всех христиан и заявил, что никто из них не посмеет сразиться с ним. Юноша по имени Нестор, благословленный Святым Димитрием, принял вызов и перед боем воскликнул: «Боже Димитриев, помоги мне в борьбе с моим противником!», после чего победил в бою. Прознав обо всем, император Максимиан приказал схватить Святого Димитрия и Нестора, подвергнуть их жестоким пыткам и казнить за то, что они были христианами. Святой Димитрий в настоящее время является небесным покровителем города Салоники, и ему приписывают множество чудес. Из его гробницы вытекало благоухающее миро, поэтому Димитрия также называют Мироточивым. День памяти святого мученика приходится на 26 октября.

Следование за Иисусом (согласно Библии):

Тогда Иисус сказал ученикам Своим: «Если кто хочет идти за Мною, отвергнись себя, и возьми крест свой, и следуй за Мною, ибо кто хочет душу свою сберечь, тот потеряет ее, а кто потеряет душу свою ради Меня, тот обретет ее». (От Матфея 16:24-25)

Etu Ema uinumine

V. McCarty järgi

(veebilehelt „Public Orthodoxy”)

Me ütleme oma jumalateenistustel Jumalaünnitaja neitsi Maarja kohta, et ta on „ülem kui keerubid ja palju aulisem kui seeravid”. Ja nüüd, kui me suve lõpul peame pärast kahenädalast paastu tema surmast ellu astumise mälestust, on meile kätte jöudnud otsekui teine, väike paasapüha.

Luuka evangeeliumi lõik, mille tänase püha – nagu enamasti teistegi Jumalaema pühade liturgial – loeme, osutab Marta ja Maarja loo kaudu temale kui „esimesele usklike seast”. See lugu räägib otsekui kahest test: Maarja teest ja Marta teest. Kuid selle asemel et üht ainuõigeks ja teist valeks tunnistada, näeme Jumalaünnitajas mõlema tõekssaamist: nii tegutsemist, hoolitsemist oma jumaliku lapse eest kui ka palvet, vaikust, vaimulikku pühendumist.

Jumalaema uinumispüha kirikulaulud annavad tunnistust usust ja lootusest, et Kristuse ülestõusmine on muutnud surma tähendust meie kõigi jaoks. Surm on muutunud õudustäratavast lõpust värvaks rõõmurikkasse, igavesse ellu. Et Jumalaünnitaja on oma Poja juures, võime paluda tema eestkostet ja abi oma ajaliku elu igapäevastes muredes, aga ka selleks, et valmistuda surmaks kui pääsemiseks Kristuse ligolekusse, Tema sülle, nagu me pühakujudel näeme Maarja hinge oma Poja süles.

Seepärast kutsutaksegi Jumalaema uinumist vahel suviseks paasaks. Nagu paasapüha tähendas kunagi heebrealaste pääsemissist Egiptuse orjusest läbi Punase mere vete, nagu uus paasa tähendab Jeesuse Kristuse astumist surmast ellu, nii tähistaame ka täna Maarja jöudmist maise teekonna lõppu, igavesse ellu. Jumalaema suri pärised, aga tema Poeg äratas tema kui Elu Ema üles. Ta saab juba nüüd osa igavesest elust paradiisis, mis on valmis pandud neile, kes „Jumala sõna kuulevad ja seda järgivad” (Lk 11:27-28). Oma surmas läks Maarja meist kõigist kõige esimesena oma Poja ja Õnnistegija juurde, tehes nii töeks Kristuse töötuse, et iga töeline usklik saab tunda rõõmu igavesest osadusest Jumalaga.

Pidagem meeles, et Maarja elukaar ulatub kumbagi pidi teispoole Kristuse elu ja surma, pidades seda otsekui oma embuses. Temale kuulutas peaingel Kaabriel rõõmusõnumit Püha Vaimu pealetulemise ja Õnnistegija sünni kohta. Tema oli seal, kui Issand tõusis surnuist, kui Ta läks taevasse, kui Püha Vaim välja valati. Tema oli aktiivselt kohal ülestõusmisjärgses algkoguduses, tema oli ülemises toas nende seas, kes „olid püsivalt ühel meeel palvetamas” (Ap 1:14). Kirikupärimus ütleb, et kuulates Jeesuse sõna ristil (Jh 19:26-27)

Jumalaema uinumine. El Greco, 16. sajand. Jumalaema uinumise katedraal, Ermoupolis.

jäi Maarja apostel Johannese juurde ning jätkas oma teenimist sõnas ja teos.

Nõnda on Jumalaünnitaja võrratu näide Jumala tegude ja inimese vaba tahte koostööst. Ta on usklikele eeskujuks, öeldes Isandale „Jah!”. Seeläbi sai ta osaliseks Jumala armunõu salasusest, mis tähendab, et Jumal pidi sundima naisest, saama selleks, kes töelise jumalinimese ilmale toob, töeliseks Jumalaünnitajaks. Nagu on öelnud teoloog Vladimir Losski, on Maarja vastus Kaabrielile lahendus langenud inimkonna kurbmängule. Ja püha Irinei ütleb: „Nii päästis Maarja sõnakuulelikkus lahti Eeva sõnakuulmatuse sõlme”. Seepärast annab ta ka surmas oma valgustunud hinge selle kätele, kes oli temast seemneta sündinud. Maarja pühadus on ületatamu ning meie mõistusele seletamatu. Isegi kui tema surma tähendus ületab meie arusaama ajast ja ajaloost, on meil muistse pärimuse and Jumalaema kohta täis varjatud püha töe idusid.

Me teame, et esimesed kindlad töendid Jumalaema uinumise tähistamise kohta on 5. aastasajast, kui tema rolli päästelooos hakati üldse rohkem rõhutama. Kuid kõik see põhines pühakirjas ja varases pärimuses olnud esimestele tunnistustele temast. 7. sajandil on kirjutatud kõige vanem teaadolev jutlus Maarja uinumisest, autoriks Tessalonika peapiiskop Johannes. Tema järgi on Jumalaema meile õndsa suremise eeskujuks, sest „Issanda ingel võtab oma kätte nende hinged, kes elanud alandlikku-

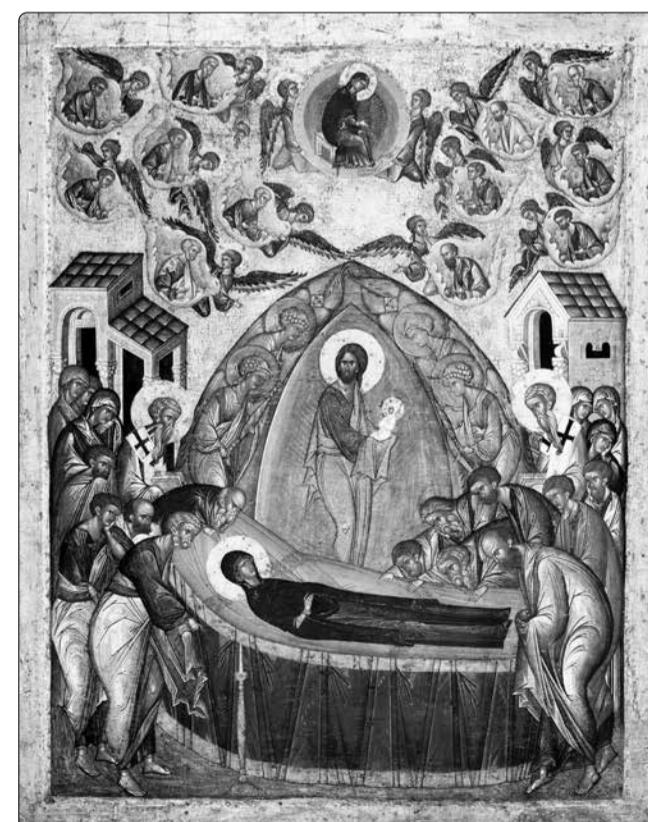
sest temast voolavad puhtad ja ammendamatud valguseojad, armujõed ja igavese õnnistuse allikad”. Püha Grigoori Palama kuulutab, et „Jumal on teinud Maarja üleni kauniks; kogudes kokku kõike, millega Ta on loodud maailma ehtinud, on ta teinud tema otsekui kõiki häid lõhnu sisaldavaks lillekimbuks, mis peegeldab nii nähtavat kui nähtamatutloodut, ühendab alumised asjad ülemistega, hõlmates kogu loodut Maarjat ümbritsevate imedega”.

Kreeta püha Andreas ütleb omakorda, et Maarja on „Jumala ja loodu osaduse uussevili, vaimuliku töusu esimene aste, jumaliku valgustuse allikas”. Neitsi salasuses on „hirm kadunud, see ei vaeva enam Kristuse „pisukesi.”” „Kui teda poleks võetud ihu ja hingega Jumala aujärje ette, ei seisaks keegi meist, tema lastest, seal tuleval ajal”.

Vaga Teodor Studit õpetab: „Kui me oleme voorusega ehitud, pühitseme Jumalaünnitaja taevassetõusmise püha, kus teda ehib igavik. Täna sulgeb Maarja oma silmad, kuid seejärel jagab meile püha ja heledat valgust, kaitseb maailma ja kostab meie eest Jumala palge ees.”

Jumalaema surmaunne uinumise pühal tähistame seda uuendavat sündmust. Ta jagab osadust meiega, kes me palvetame selle Jumala päästva armastuseleo ees. Teadmeh, et see püha on meile oluliseks verstapostiks kristlaste lootuse osas tuleva aja elule, sest Jumalaema Maarja elab nüüd koos oma Pojaga kui elav tunnistus sellest, mis ootab meid aegade lõpus.

Astugem siis Jumalaünnitaja uinumise valgusse. Jätkem körvale kõik, mis meid kinni hoia, ja mingem rõõmupühale. Lohutagu meid Jumalaema leebus ja alandlikkus. Ülistagem seda, kes on ülem kui keerubid ja palju aulisem kui seeravid. Ülistagem tema eluandjat Poega, kes meile selle rõõmu on kinkinud!

Jumalaema uinumine, Tver, 15. saj.

Фото: Геннадий Баранов 2019

Однажды блаженный авва Павел, ученик святого Антония, посетил один монастырь, чтобы помочь тамошней братии. После приветствий и бесед братья пошли в церковь помолиться.

Блаженный Павел стал наблюдать за всеми входящими в храм для того, чтобы понять их душевное состояние. Бог наделил его даром прозрения, позволявшим ему видеть людей такими, какими они были в своей душе.

Все вошедшие в храм стали молиться, с глазами и лицами полными лучезарного света, при этом рядом с каждым стоял его Ангел-хранитель. Так молились все, кроме одного: его тело казалось черным, сквозь нос у него была продета веревка, за которую злые духи тянули его к себе, и чей Ангел-хранитель наблюдал за этим издали, потупив в унынии голову. Увидев это печальное зрелище, Павел ударил себя в грудь и глаза его наполнились слезами.

Монахи увидели странное поведение Павла и спросили его, почему он заливается слезами. Павел ничего им не ответил и ушел на кладбище при храме.

Когда литургия закончилась, монахи стали выходить из храма. Павел же наблюдал за всеми, чтобы увидеть, в каком они выходят настроении. Он увидел того же монаха, чье тело перед этим показалось ему черным, – теперь же тело его было светлым, а лицо излучало свет. Демоны стояли вдалеке, а Ангел-хранитель радостно поддерживал его. Павел запрыгал от радости, превознося Бога и восклицая: «О, высшая доброта, о, любовь Божия к людям!» Затем он взошел на верхнюю ступень лестницы и громко произнес: «Придите и посмотрите на Того, Кто хочет, чтобы все люди спаслись и пришли к познанию истины. Придите и восславьте Его, и падите к Его ногам, и скажите Ему: «Только Ты можешь искупить наши грехи!»».

Когда все собрались, Павел рассказал окружающим, что он видел, когда монахи входили в храм, и когда выходили. Он попросил этого брата, которого он увидел освобожденным от своих мук, объяснить, почему Бог его миловал.

Тот в присутствии всех рассказал о себе: «Я, – сказал он, – весьма грешен: много лет прожил я до нынешнего дня в беззаконии. Войдя сегодня в церковь, услышал я, что читают книгу пророка Исаии, или лучше, – Самого Бога, через пророка говорящего: «*Омойтесь, очиститесь; удалите злые действия ваши от очей Моих; научитесь делать добро: и если будут грехи ваши, как багряное, – как снег убелю. Если захотите и послушаетесь, то будете вкушать блага земли*» (*Ис. 1:16–19*). Услышав сие, я, беспутный, впустил слова пророка в свою душу, и сказал в душе своей Богу: «Ты, Господи, пришел в мир для спасения грешников, как то через пророка Своего Ты мне ныне поведал; исполни сие со мною грешным на деле. Ибо я даю обет отныне, при помощи Твоей, не только никому не делать никакого зла, но и оставить всякое беззаконие и послужить Тебе, Владыко, чистою совестию; только Ты Сам приеми меня кающегося и не отвергни меня, припадающего к Тебе. С такими обещаниями, – продолжал он, – вышел я из церкви, решив в сердце своем не грешить более перед Богом».

Я выбрал эту главу из жизнеописаний отцов-пустынников, чтобы подчеркнуть тот факт, что в наши дни большое значение придается несущественным вещам, даже вещам, которых на самом деле не существует, например, тому, что пропагандируют лжепророки, популистские псевдогуру, лжецелители с их вводящими в заблуждение чудесами, – при этом остается в стороне дар покаяния, молитвы, любви и богоизвестия.

Эта история учит нас также не давать оценку тому, что нас касается или что нас окружает, основываясь только на вещах этого мира, также не судить о ком-то, опираясь лишь холодную логику и собственные мысли, поскольку вне нас и независимо от нас есть истинный Бог, – Творец всего видимого и невидимого, о Кем возвещали апостолы и святые.

Поясню: когда этот монах пришел в церковь, то, по его словам, там читали отрывок из пророка Исаии, в котором Бог сказал: «Если будут грехи

Однажды...

ваши, как багряное, – как снег убелю. Если захотите и послушаетесь, то будете вкушать блага земли». Язык, который использовал Бог, является «языком любви», тесно связанным с «языком Святого Духа». Это действительно язык любви, – язык, безусловно трудный, который, в свою очередь, ведет к другому, еще более трудному языку, – языку Святого Духа.

На воскресной утрене мы поем после полиелей тропари воскресные, каждому из которых предшествует стих «Благословен еси, Господи, научи мя оправданием Твоим»... Нам достаточно внимательно перечитать публичное признание этого грешника, чтобы понять рекомендованные ему Святым Духом шаги для того, чтобы спастись и получить в награду Царство Божие, – что и произошло в данной истории.

Законы Божии несбыточны – так говорят увлекшиеся теориями, основанными на ложных атеистических течениях, а также попавшие под влияние книг, радио- и телевизионных программ определенного сорта, цель которых состоит в том, чтобы нападать на веру во Христа или противостоять ей, подвергать сомнению следование христианской морали и вводить в заблуждение людей, избравших путь, ведущий к Богу.

Именно о таком рабском состоянии, в которое ввергают нас мирские требования, рассказывает нам эта история о пришедшем в храм человеке, которого злые духи держали за продетую через его нос веревку. В то самое время хор монахов пел в храме: «Благословен еси, Господи, научи мя оправданием Твоим...», – и в этом человеке произошло великое преображение: это слово Святого Духа наполнило и просветило его грешную душу, сделало его новым человеком, обрадованным этим новым для него даром. Он заново открыл в себе утраченное: осознал, что настоящим хозяином его жизни является Христос, – и все в нем просветлилось, стало ясным. Иисус – истинный Бог, которому он обещал никогда не предавать Его. Конечно, он должен делать это телом и душой до последнего вздоха, чтобы обещание, данное им Христу, росло и приносло плоды.

«Благая борьба» требует премного усилий и упорства. Христианская жизнь – это не путь, который невозможно пройти; «невозможность» становится путем, который нужно пройти.

И, под конец, еще одна небольшая история, которую рассказывают на Афоне, и которая дает некоторые советы, чтобы поддержать нас в нашем желании прожить жизнь во Христе.

Двое друзей отправились в пустыню на поиски мудрого и счастливого человека.

После долгих поисков они нашли скромного ими аскета. Они спросили его: «Святой Отец, что нам делать, чтобы обрести истинное счастье? В наших глазах именно ты можешь дать ответ на этот вопрос, потому что выглядишь по-настоящему спокойным и счастливым».

Святой человек воздел руки к небу с мокрыми от слез глазами, и сказал: «Братья мои, вы не обязательно должны жить как я, чтобы быть по-настоящему счастливыми.

Но я все же дам вам несколько советов относительно того, что следует делать:

- думайте о Боге не меньше, чем о людях на этой земле;
- бойтесь Бога не меньше, чем боитесь людей на этой земле;
- почитайте Бога не меньше, чем почитаете людей на этой земле;
- доверяйте Богу не меньше, чем доверяете людям на этой земле;
- соблюдайте законы Божии не меньше, чем соблюдаете законы человеческие на этой земле;
- просите помощи у Бога не меньше, чем просите помощи у людей на этой земле;
- восхваляйте Бога не меньше, чем хвалите людей на этой земле, –

и вы будете счастливы.

† Стефан,
Митрополит Таллиннский
и всея Эстонии

Новая Византия?

Протоиерей Матфий Палли

Продолжающаяся жестокая захватническая война России на Украине никого не может оставить равнодушным. И, хотя причины этой войны с одной стороны мирские, даже незначительные и низкие, – все имеет духовное измерение, особенно когда начавшая это беспощадное вторжение страна в последнее время подчеркивает, что является носительницей и защитницей православной цивилизации. Россия даже утверждает, что спасает Украину от коварного и тлетворного влияния Запада (тут вспоминается присказка времен Второй мировой войны: «Спасатель нас спас из рук спасателя, кто теперь спасет нас от спасателя?»). Но и защищающие свою Родину украинцы в большинстве своем православные, хотя и не столь выставляют это на политическом уровне, но вера все равно играет важную роль в утешении пострадавших, поддержании воли к защите и сопротивлению общества в нынешней ужасной ситуации.

К сожалению, мы также слышим голоса о том, что Россия такая потому, что преобладающей религией в ней является православие. А Украина, где процент активных православных, должно быть, выше, чем у ее крупного восточного соседа, – она не должна быть такой же? Но для многих людей с их слабыми или отсутствующими знаниями о вере легко отождествить православие или христианство в целом с кровопролитием, насилием и несправедливостью.

Правда, в истории христианства, а также сегодня достаточно вещей, никак не согласующихся с содержанием Писания и Священного предания, позорящих нас и дающих повод другим хулыть имя Господне. Христианам есть над чем подумать, во многом покаяться, – но это не значит, что оправдано каждое обвинение и нахождение связей. Скорее, наоборот, каждую эпоху, каждое событие, каждое явление следует рассматривать с учетом его своеобразия, а не валить все в одну кучу.

Можно утверждать, что «во всем виновато» то, что церковь вышла из подполья и христианство стало государственной религией в 3 веке, – особенно позднейшая «симфония», – гармония с государственной властью, как это сформулировал император Юстиниан в 6 веке. Конечно, многое изменилось в жизни ранее гонимой церкви, и, оглядываясь назад, кажется, что слишком легко было принято сладостное, предлагаемое миром искушение. С другой стороны, уже святой апостол Павел ценил наведенный Римской империей порядок и приказал подчиняться закону и власти, если только они не выступа-

ли против веры, платить налоги и жить как законопослушные граждане. Означал ли знаменитый *katechon* – «препятствующий приходу Антихриста» (2 Фес. 2:6-7) древнеримское государство, как утверждали некоторые отцы церкви и ранние комментаторы, или что-то иное (Божественное благоволение, Святой Дух и т. д.), во всяком случае, апостол Павел и многие раннехристианские авторы высоко оценивали Римскую империю, несмотря на то, что она была языческой, воинственной и несправедливой.

При этом неплохо подумать о том, что в мире, в котором жили Павел и последующие поколения христиан, не существовало современного международного порядка, который бы столь же способствовал поддержанию мира и справедливости, разрешению споров между странами, помогал защищать меньшинства и т. д. В то время альтернативу империи представляли собой мелкие государства, постоянно воевавшие друг с другом. Империя обеспечивала, по крайней мере, в определенной степени мир, способствовала торговле, сношениям и, тем самым, распространению новых идей, верований и т. д. Мы не знаем, по каким причинам провидение Божье упорядочивает вещи таким образом, но можем думать, что Римская империя была одним из факторов, способствовавших быстрому и широкому распространению христианства. Говорится ведь в одной рождественской песне: «Когда Август стал единоличным правителем земли, многие правители потеряли свою власть; и когда Ты явился миру из утробы чистой Девы, исчезло идолопоклонство. Когда в городах установилось единое светское правление, народы стали верить во правление Бога Единого».

Последовавший за этим долгий Византийский период одновременно идеализировался, считался лучшим, чем был на самом деле, но также проклинался и чернился. Византийский период оставил неизгладимый след в жизни апостольской православной церкви. Большая часть нашего богословия, порядка богослужения, церковного искусства и многое другое родом из того времени. Несмотря на все свои недостатки, Восточная Римская империя представляла собой в идеале, а отчасти и в реальности универсальную межнациональную общность, объединившую разные народы, регионы и культуры в единое целое, пытавшуюся следовать образу Царства Божия на земле. И, хотя это было несколько половинчатое и даже лицемерное притязание уже ввиду непосильности задачи, византийская цивилизация все же оставила свой след как в церковной жизни, так и в политическом образе мышления многих людей. На деле почти все опиравшиеся на православие стра-

ны так или иначе пытались продолжить или возродить Византию.

Это пытались сделать также и Великое Княжество Московское, и Российская империя, и даже нынешняя Российская Федерация. Однако ни современную, ни древнюю Русь нельзя отождествлять с Византией, считать ее современным воплощением Византии. Тем более потому, что таким продолжением Византии следует считать, например, несколько балканских стран или восточнославянских общин на территории Литвы и Польши.

Любая попытка возродить какую-либо цивилизацию или провозгласить себя ее наследником всегда обманчива. В частности, современные страны не могут быть наследниками древних или средневековых империй. Думать так было бы чистым заблуждением, поскольку и время, и обстоятельства для этого слишком разные. При этом на историю Российской государственности оказали влияние многие факторы, не только Восточная Римская империя.

Во-первых, там долгое время продолжалось господство монголо-татарской орды, наложившее глубокий отпечаток как на государственность, так и на обычай. Нельзя просто повторять, как делают многие в России, что мы спасли Европу от восточных орд (кстати, в России также распространена тенденция гордиться этим центральноазиатским элементом в своей культуре).

Кроме того, в России во времена Петра I (на деле как до, так и после) ощущалось влияние европейского абсолютизма нового времени и прочих тогдашних течений мысли. «Государство – это я!», – кажется, это высказывание, по сути, остается в силе на Востоке, далеко от

страны произнесшего его императора. Подражание Франции, Пруссии и Австрии долгое время было вполне сознательным в России, хотя всегда оставалось половинчатым и односторонним. Например, звучавшие до сего времени идеи об особой судьбе и месте России в мире, даже о ее мессианской роли во многом являются отражением представления об исключительности своей страны немецкими мыслителями XVIII и XIX веков, позднее названного *Sonderweg* (особый путь). Также достаточно очевидно и широко известно влияние немецких романтиков и идеалистов на славянофилов.

В ответ на жесткое самовластие царей и низкий уровень жизни народа произошла революция 1905 г., а затем успешные революции 1917 и 1918 гг., радикально изменившие государственный строй. Но и в большевистском перевороте, и в последовавшими за ним невиданном терроре и уничтожении

культуры были заметны проявления русского народного анархистского апокалиптического и мессианства. Опять же, это было не следствием православия или христианства, а скорее искаженной псевдоэсхатологии. «Товарищ, винтовку держи, не трусь! Пальнём-ка пулей в Святую Русь...» – писал Александр Блок во время революции, – но те же революционеры начали строить новую «Святую Русь». В любом случае советский режим, особенно в форме сталинской тирании, служит одним из важных источников для понятия государственности нашего восточного соседа. Недаром тамошний руководитель и многие из его сотрудников – бывшие работники советских органов безопасности. Создатели новой постсоветской системы во многом формально вернулись к прежней царской идеологии, но сохранили советский образ действия и даже публично восхваляют достижения того периода.

Сегодняшние глобальные (правые) экстремистские конспирологические теории и взгляды также умело эксплуатируются российской пропагандой, называющей Россию последним оплотом против западной анархии, вседозволенности и равнодушия к вере. И надо признать, что своими различными либеральными крайностями и глупостями некоторые западные направления мысли, а также деятели в изобилии дают для этого пищу. Противник пользуется слабыми сторонами, умалчивая о сильных, а в случае с современным Западом – умалчивая его свободу, миролюбие и способность к сотрудничеству. К счастью, последние качества все еще настолько жизнеспособны, что удалось добиться достаточно сильного и единодушного противодействия нынешней захватнической войне России.

Итак, сегодняшняя официальная Россия не является каким-то защитником православия или христианства, – она просто лицемерно поднимает православие на щит и бесстыдно этим пользуется. Претензии на защитника христианской веры, на новую Византию, *katechon* являются для могущественного коллективного Мессии не более чем дымовой завесой для завоеваний и великодержавной политики.

Подводя итог вышесказанному: христианство – не то же самое, что Византия; Византия – не то же самое, что царская Россия; сегодняшняя Россия уже не та, что была во времена императоров, и т.д. Так же нельзя забывать обо всех прочих факторах: влиянии кочевых народов Центральной Азии, раннего европейского абсолютизма и советского коммунизма.

С этой стороны нынешний кризис, как и всякий кризис (не будем забывать, что кризис в переводе с греческого означа-

ет суд!) есть возможность критически взглянуть на образ мыслей и действий в православном мире, разумеется, не с точки зрения содержания веры, а в плане сопровождающего его «балласта».

Православие не связано по своей сути только с одной цивилизацией, культурой, народом или определенной группой народов, регионом (Востоком) или с чем-то в этом роде. Ортодоксальное христианство по самой своей природе является универсальной, обращенной ко всем народам благой вестью. Последнее, конечно, не может происходить как какое-то насилиственное, злонамеренное или иное неблаговидное навязывание, а только путем живого, любящего и могучего свидетельствования. Если неправославные или нехристиане увидят «евангелизацию», проводящуюся с помощью бомб и пуль, денег и влияния, или, в лучшем случае, только через национальные общинны (как в случае многих православных эмигрантов, живущих за пределами своей обычной области расселения), то православие не будет привлекательным или приемлемым для большинства людей, не говоря уже о том, чтобы хоть как-то соответствовать сути Евангелия.

При этом важно различать царство Божие и царство императора, состояние последних времен и здешнюю политico-культурную организацию жизни. Даже если в Византии и некоторых других традиционных христианских странах идеалом было их объединение, сама история, в которой можно видеть руку Всеышнего, сделала этот идеал пустым. Золотой Константинополь, белокаменная Москва и все прочие небесные царства на земле пали или выродились.

Возможно, нынешнему православному миру пора что-то изменить. Обаяние «Святой Руси», пленившее многих, или, по крайней мере, боязнь ее обидеть, начинает понемногу разрушаться. Война многим открыла глаза. Мы надеемся, что это будет не просто кратковременное, порожденное страхом движение, а приведет к поискам более глубокого понимания природы православия, что уже давно провозгласили многие богословы и прочие.

Изменения происходят, по крайней мере, в области церковной политики. Многие главы церквей осудили продолжающуюся войну. Даже если это было сделано в более мягкой форме, чем следовало,

– нужное начало было положено. Уход многих приходов и священнослужителей из поддерживавшей войну Русской церкви, а также растущие стремления к независимости ее украинской части заставили тронуться лед. К чему все это приведет, пока говорить рано.

В то же время не всякие крайности оправданы. Любой контакт, принадлежность к одной семье православных церквей или к экуменической организации, или упоминание имени главы церкви в молитве – это еще не сотрудничество, не говоря уже о согласии с церковью или ее главой, оправдывающих в настоящем время несправедливую войну. Понятно, что во время, которое мы сейчас переживаем, бушуют разные чувства. Чьи-то действия могут показаться нам чересчур осторожными, чьи-то слова – слишком мягкими, но благоразумие, самообладание и совместные действия особенно необходимы именно сейчас. Кто бросится в бой в неподходящий момент, тот погубит себя и, возможно, других. Трезвый ум, не говоря уже о христианском смирении и послушании, сейчас особенно необходимы.

Можно сказать, что наша маленькая церковь в этой стране уже самим своим

существованием является живым протестом против церковного империализма и лжемессианского «православия». Нынешние времена особенно требуют сдержанности, взаимного доверия, а также доверия к руководству церкви. Если нужно высказать свою точку зрения, то это можно сделать разумно, нужным способом и в нужном месте, – причем обязательно вместе с церковью, а не лишь по своему разумению.

И последнее: кризис – это также подходящее время для того, чтобы заглянуть в себя, как в смысле того, достаточно ли я сделал в сложившейся ситуации, помогая попавшим в беду людям или хотя бы молясь за них, так и в смысле того, сделал ли я выводы о преходящести и непостоянстве мира? Помню ли я и следуя ли призыву Иисуса Христа идти за Ним, стремиться к Его Царству, или я возлагаю свою надежду только на тленное, мирское и зыбкое? Верю ли я в будущее царство, ежедневно трудясь над тем, чтобы оно стало действительно среди этого мира, или я забочусь только о здешнем «государстве», о бренности, политике, внешней справедливости и т.п., т.е. живу в своей внутренней «Византии», – иллюзорном царстве небесном на земле.

Митрополит

Пастырское призвание было у меня врожденным

Интервью с митрополитом Стефаном на тему его жизненного пути

5-я часть. Монастыри
Начало см. в «Metropoolia»
№ 93, 2021 г.

Как случилось, что Вы стали учредителем монастыря?

В пригороде Парижа Монжерон находился приют, предназначенный прежде всего для православных детей русского происхождения. Для этого в Монжероне было все необходимое – и дом, и часовня; также время от времени там проводились конференции. Где-то в начале 1970-х, когда я еще жил в Париже, я участвовал там в одной конференции на тему работы с молодежью. Во время конференции ко мне подошел мужчина и представился, сказав, что его зовут Жозеф Раиси, что он родом с Корсики и много лет проработал учителем в Алжире (или Марокко), а сейчас вернулся и живет на юге Франции. Мы продолжали разговаривать, и между нами сразу возникло какое-то понимание, близость. Я был очень рад знакомству с ним, но после конференции наши пути разошлись.

Когда я приехал в Марсель в 1972 году, однажды в мой кабинет зашел Жозеф и спросил: «Вы меня помните?», – и я ответил: «Конечно, помню». «Знаете, я пришел к Вам по конкретному делу». – «Какому же?» – «Я хочу основать монастырь». – «Вот как!» – «Заинтересовалась бы этим Французская митрополия?» – «Что именно Вы намерены сделать?» – Я купил комплекс зданий в небольшой деревушке неподалеку от Систерона, и планирую создать там монастырь. Что Вы об этом думаете?» – «Если Вы твердо этого хотите, то я помогу Вам». Он удивился. – «Да, если Вы хотите основать монастырь, то я Вам помогу. Если я правильно понял, Вы пришли ко мне именно с этой целью, но какой помощи Вы от меня ждете?» – «Не могли бы Вы иногда спрашивать там литургию?» – «Хорошо», – согласился я.

Жозеф преподавал философию в Маноске и собрал вокруг себя группу молодых людей – у него был к этому особый талант, – и все они хотели стать монахами. Так что, кроме него, там было еще четверо-пятеро молодых мирян. Я решил разузнать побольше об этом начинании: взял с собой необходимую для причастия утварь и прочие нужные для литургии вещи. На месте не было ничего, даже электричества. Все делалось при свечах. Можно сказать, что они

жили в огромном доме и в предельной простоте. Первые 10-15 лет там занимались только строительством. Я поехал туда, отслужил литургию, а потом мы договорились о том, что я буду служить у них регулярно. Вот так все и началось.

Через какое-то время Жозеф объявил: «Теперь я хочу открыть монастырь». – «Хорошо, но для этого ты должен быть монахом». Так что мне пришлось убеждать митрополита Мелетия, а это была уже совсем другая история. Митрополит сказал мне, что в следующий раз, когда приедет в Гренобль, то зайдет к нему. Я сообщил Виктору, что митрополит приедет в такой-то день. Тогда он еще не был Виктором. Имя Виктор стало его духовным именем. Тогда он был Жозефом. Я им сказал: «Пожалуйста, приберитесь в доме как следует, потому что я знаю митрополита Мелетия и знаю, что значит его визит. В противном случае ничего у нас из этой затеи не выйдет». Приехал Мелетий, мы подготовились и приняли его. Молодые люди приготовили обед. Вот, мы все сидим за столом, а я наблюдаю за реакцией митрополита. Минут через десять мне стало ясно, что все идет не столь гладко. На потолке был паук, тот или иной предмет не был достаточно чистым, нож не был начищен до блеска и т.д. Он прежде всего замечал такие детали. Митрополит

уехал, а когда мы снова встретились в Париже, то мне пришлось выслушивать, что, мол, то-то не было достаточно чисто, и то-то не столь хорошо. Я сказал: «Владыка, это же еще молодые люди». – «Да, конечно, но паутина на потолке... Я должен подумать». Виктор, конечно, надеялся, что митрополит сразу даст свое согласие.

Когда на обратном пути я рассказал ему о результатах своей поездки, он, конечно, был очень раздосадован. «В таком случае я пойду и попрошу русских, чтобы они разрешили мне построить монастырь». Я возразил: «Послушай, Жозеф, мы все начали вместе. Уже некоторое время я прихожу к вам, чтобы проводить службы, и я не просто так прихожу сюда, в горы, даже зимой». Монастырь стоял на вершине горы, дороги были обледеневшие, опасностей хватало. К тому же дорога была очень узкой, ехать было нужно со всей осторожностью. Добавьте к тому же сильный ветер. Достигнув вершины, было не лучше: у них там была единственная протапливаемая углем печь, отапливавшая весь дом. Жили при свечах, спали в спальных мешках. Про туалеты лучше вообще не вспоминать. Поэтому я сказал: «Жозеф, я понимаю, что ты расстроен. Подумай обо всем, а я вернусь через месяц. Тогда я хочу получить от

тебя ясный ответ. Учи, что на все нужно время. Не все идет так, как вы хотите. Ты должен быть терпелив. Я знаю Мелетия, и его молчание лучше, чем отказ. Если он ничего не говорит, значит, думает и, вероятно, готов помочь. Я уверен, что это произойдет, но произойдет не сразу. Так что я вернусь через месяц. И если через месяц ты будешь готов продолжать в нашей епархии, тогда и продолжим, но при условии, что ты будешь терпелив. Если передумаешь, – это твоя проблема. Я уйду и больше ты меня никогда здесь не увидишь. При этом будет бессмысленно пытаться меня переубедить».

Через месяц я вернулся в Ла Фори, – и сразу: «О, ты здесь, Стефан. Почему ты приехал?» – «Я приехал поговорить с тобой. Ты помнишь наш последний разговор? Прошел ровно месяц и я хочу получить от тебя ответ прямо сейчас». – «Но о чём мы говорили?» – «Мы говорили о том, останешься ли ты в нашей епархии или перейдешь к русским. Если ты решил остаться, сейчас самое время сказать мне, а если хочешь уйти, – ты свободен, только скажи мне это здесь и сейчас». – «Я остаюсь». – «Тогда продолжим».

Хотя их желание построить монастырь вызывало противодействие и зависть, я стоял на своем и продолжал им помогать, ходил вести службы, и однажды Мелетий сказал: «Хорошо. Я думаю, пора их принять». Я пошел в монастырь и сказал Жозефу, что делать дальше. «Теперь мы будем серьезно работать, и первым делом подготовим устав». Когда устав был готов, я взял его с собой в Париж, потому что нужно было согласовать юридическую структуру. Я сказал: «Видите, Владыка, вот устав, – но им нужен настоятель. Жозефа следует рукоположить в священники». Он был первым не греком, которого митрополит рукоположил в священники. Жозеф стал Виктором; теперь он начал сам вести службы, что было просто замечательно. Другие стали послушниками и начали готовиться стать монахами. Настоятелем монастыря не обязательно должен быть священник, но в данном случае это было необходимо. Из этих молодых людей, которые были там с самого начала, двое стали монахами. Конечно, приходили новые кандидаты, но те первые товарищи, не ставшие монахами, все равно остались связанными с монастырем. Настоятель древнего цистерцианского монастыря в Леринсе как-то сказал мне, что из ста юношей, желающих стать монахами, только один им становится. Так что отец Виктор проделал отличную работу. В настоящее время в его монастыре насчитывается десять – молодых и образованных – монахов. Крепкая монастырская община. И у меня в монастыре есть своя небольшая келья, даже две: одна для работы, а другая для сна.

День Св. Параскевы Пятницы в селе Саатце 2010 г. Фото: Маргус Лепвалтс.

Дороги там все так же опасны?

Да, но местное правительство хотя бы сделало шероховатую поверхностную обработку. Отец Виктор умер не так давно, меньше полутора лет назад, где-то под Рождество 2020 года. В районе Ла Фори продаётся дом, и они готовы купить его для меня, чтобы я мог жить там на пенсию, а не в монастыре. Сестры монастыря Каркассон тоже ждут, чтобы я стал их священником. Так что мои связи с монастырями не разорваны; они любят меня, и поддерживают со мной связь.

Расскажите поподробнее о монастыре в Каркассоне.

С Каркассоном была другая история. Там был католический униатский монастырь. Это были французские униаты, которые подчинялись Антиохийскому патриарху в Ливане, который был мелькитом и, таким образом, католиком, подчинявшимся Риму. В Антиохии как у католиков, так и у православных есть свой патриарх. То же самое в Иерусалиме. Католические патриархаты там существуют со времен средневековья. Антиохийский католический патриархат имел свой филиал в Марокко, от которого, в свою очередь, отделилась группа монахинь, приехавших во Францию. Сначала в Обазин, который был католическим монастырем, монахини все еще оставались в подчинении мелькитского патриарха. В какой-то момент в Риме решили, что отныне они будут

подчиняться Парижскому архиепископу Люстиже, а не мелькитам. Согласно канону, это, в общем, правильно. Таким образом, католический епископ латинского обряда должен был взять в подчинение униатов, что, однако не устроило сестер. Они связались с Оливье Клеманом, который пообещал попытаться уладить этот вопрос с Антиохийским православным патриархатом, поскольку сестры по-прежнему хотели оставаться в православной среде. Оливье Клеман сообщил сестрам, что генеральным викарием на юге Франции является епископ Стефан, и что они должны связаться с ним.

Мы договорились о встрече, и я посетил сестер в их небольшом доме в Каркассоне, где они в то время жили. Помню, мы впервые встретились в феврале, но год не помню. Они рассказали мне свою историю. Настоятеля монастыря вызвали в Рим, и вернуться оттуда уже не позволили. Сестры взбунтовались против Люстиже, что вызвало много шума во французской прессе. Я был готов им помочь и встретился с епископом Иеремией, который к тому времени стал митрополитом. Он очень рассердился, что я взял монахинь под свою опеку: что теперь скажут католики?.. Я ответил, что не важно, поскольку у нас двадцать женщин находятся, по сути, на улице, и надо что-то предпринять. Сестры все же решили остаться в арабской среде. Я им помогал; ходил вести у них службы. Католические епископы южной Франции, конечно, хотели со мной встретиться. Я

ответил, что понимаю их, но сестры не хотят им подчиняться, так как считают себя связанными с Антиохийским патриархатом, который берет их под свою опеку. Поскольку в то время я уже был епископом, то сказал, что как епископ не могу принять, чтобы в моем районе существовала монашеская община, предоставленная самой себе, о которой никто не заботится. Я ничего не имею против католиков, но должен выполнять свой долг. Мне удалось снять напряжение. Таким образом монастырь перешел в ведение Антиохийского православного патриархата.

И вот, в один прекрасный день мне позвонил Антиохийский патриарх, часто бывавший во Франции: «Стефан, я хотел бы встретиться с тобой в Париже». Он уже договорился об этом с Иеремией. – «С какой целью, Ваше Святейшество?» – «Я хочу поговорить с Вами о том, как Вы можете помочь нам в деле сестер из Каркасона». – «В сложившихся обстоятельствах Вы должны сами приехать на юг Франции, чтобы встретиться со мной. Эти вопросы нужно решать там, а не в Париже». – «Хорошо, я приеду». Он приехал на юг, и мы договорились, что я буду заботиться о сестрах и следить за их духовной жизнью. Так оно ишло.

Как к этому отнесся митрополит Иеремия?

В конце концов он был вынужден согласиться. Конечно, он сказал мне, что это

большой скандал, но я ответил, что мы не должны все время думать о том, что другие думают о нас. Наши люди и наш народ находятся здесь. Патриарх Антиохийский взял сестер под свою опеку и просит меня заботиться о них как священник. Я не могу ему отказать. И если архиепископу Люстиже это не нравится, это уже не моя и не наша, а его проблема. В этой ситуации я действовал от имени Антиохийского патриархата. Но если бы митрополит Иеремия согласился, мы могли бы найти другое решение этому вопросу. Сестры очень мне помогли, и я сохранил с ними близкие отношения по сей день. Одна из них – сестра Текла – до сих пор ухаживает за мной, а другие сестры ухаживали за моей мамой, когда она заболела. Мама умерла у них на руках. Им также нужна была моя поддержка. Большинство сестер француженки; также среди них есть пара арабок. Сестры хотели, чтобы я стал священником их монастыря, когда их старый священник умер. Так что они и монастырь Ла Фори ждут меня. Я разрываюсь и не знаю, что делать. Но не может быть и речи о том, чтобы я перешел из Константинопольского патриархата в Антиохийский. Я останусь епископом Вселенского патриархата. Вопрос в том, кого мне следует поминать во время литургии в монастыре, подведомственном Антиохийскому патриархату. Не все так просто.

В любом случае, если я выйду на пенсию, одним из вариантов будет уход в монастырь. Что еще я мог бы сделать или куда пойти? В моем возрасте за новые дела уже не берутся. Ситуацию также осложняет то, что мой народ находится здесь, а не где-то еще. Мой народ – это эстонский народ, данный мне Богом. Когда я был заместителем епи-

скопа на юге Франции, у меня не было своего народа. Я зависел от кого-то еще и работал на него. Но здесь у меня есть свой народ. Если естественный ход вещей потребует, чтобы я ушел на пенсию, например, по возрасту или состоянию здоровья, мой народ все равно останется здесь. И даже если к пенсионному возрасту я буду вынужден отсюда уехать, он все равно останется моим народом. Я не могу и не хочу это забыть. Это значит, что когда я умру, то хочу, чтобы меня похоронили в Эстонии, а не где-то еще. Деньги я на это отложил. На самом деле все мои сбережения предназначены для того, чтобы в том случае, если я умру за границей, на эти деньги мое тело можно было перевезти обратно в Эстонию и похоронить здесь.

Обязательно найдется решение, позволяющее Вам остаться в Эстонии после ухода на пенсию.

Проблема в том, что Эстония очень маленькая, и кто бы ни стал моим преемником, я не хочу, чтобы люди приходили ко мне и жаловались, если они чем-то не довольны. Я более не захочу заниматься церковными делами, – это очень деликатная тема. Если бы страна была большой, можно было бы найти тихий уголок, но Эстония очень маленькая, и у людей возникнет соблазн найти меня и обратиться за советом, – а я этого не хочу, потому что это создаст впечатление, что я как-то вмешиваюсь в деятельность моего преемника. Я хотел бы уйти тихо и незаметно. Кроме того, я должен найти для себя какое-то занятие.

*Беседу провела
Тийна Нийтвяги-Хелламаа*

Священный Синод 2019 г.

Мы уже достигли дна?

**Иоанн Криссавгис,
дьякон Греческой Православной
Архиепископии Америки,
доктор богословия**

В нашей жизни бывают случаи – критические, решающие события, – которые нас по-настоящему потрясают. Мы, православные, называем их кайрос1. Одним из кайроса была Вторая миро-

вая война; в моей же жизни – атака на башни-близнецы в Нью-Йорке („9/11“). Такие события определяют людей и учреждения. При этом вспоминается, как римско-католическая церковь не смогла противостоять Муссолини и Гитлеру (к счастью, было самоотверженное и решительное выступление Дитриха Бонхёффера против нацистской диктатуры), также вспоминается вся вражда и теории заговора, последовавшие за нападением на башни-близнецы. К счастью, нашлись люди, которые, жертвуя собой, бросились спасать пострадавших из-под завалов.

К таким моментам я бы отнес вторжение России в Украину. Это, безусловно, переломное событие для православных автокефальных церквей. Недавняя встреча патриарха Кирилла и патриарха Сербского Порфирия, на которой первый поблагодарил второго за помощь жертвам благословленной им же войны, была ужасно лицемерной и постыдной.

Это событие как нельзя явно свидетельствует о нынешнем упадке Православной Церкви как учреждения.

Именно в тот момент, когда я думал, что главы православных церквей не могут пасть еще ниже, это случилось с патриархом Кириллом, оказавшимся на деле путинским алтарным служкой, – как его назвал папа Франциск. Нам всем должно быть неловко, что и Евросоюз, и США планируют санкции против патриарха Кирилла, словно для путинского олигарха. В глазах Кирилла Россия всегда представляется жертвой; виноваты все прочие: Запад и Украина, Фанар (т.е. Константинопольский Патриархат) и Ватикан, США и ООН, НАТО и ЛГБТ. Не всегда понятно, как эти разные «мучители» связаны друг с другом, но президент Путин и патриарх Кирилл как-то органично их связывают. Этого можно ожидать от политического тирана, но не следует ли ожидать иного от главы Православной Церкви?

Как объяснить тот факт, что множество православных епископов продолжают свою жизнь в церкви и вне ее, как будто в Украине ничего не происходит? Например, как может такой верховный пастырь, как патриарх Кирилл, пить кровь Христа из святой чаши в храме, спроектированном генералом армии и посвященном Вооруженным Силам России, стены которого украшены изображениями как небесных, так и земных воинов, средневековых сражений и сражений новейшего времени? Или как может митрополит Иларион Алфеев, рукоположенный в сан епископа (глава Отдела внешних связей Русской Православной Церкви), с кровью на руках ходить на международные церковные собрания и говорить о «диалоге» и «примирении»? Или вообще, как любой православный верховный пастырь может пассивно терпеть кровопролитие на Украине? Многие архиереи молчат, хотя в других случаях готовы указать пальцем на тех, кто делает аборты.

Сколько епархий, монастырей и семинарий игнорируют текущие события, купаясь в кровавых деньгах, отанных за «поле горшечника»?..

Как главы Православной Церкви и прочие деятели отреагировали на жестокое и ничем не спровоцированное нападение России на Украину, продолжающееся уже более двух месяцев?

Четверо из пятнадцати глав Православной Церкви (Иоанн Антиохийский, Феофил Иерусалимский, Порфирий Сербский и Неофит Болгарский) не осудили войну; патриарх Кирилл, конечно, ее оправдывает.

Ряд церквей, боясь гнева Кирилла, но одновременно находясь под давлением своего народа, возмущаются войной, но призывают к миру такими избитыми и расплывчатыми фразами, которые сгодились бы для мирного времени, а не для времени, полного ужасных страданий. Лицо для меня самым большим разо-

чарованием являются высказывания архиепископа Албанского Анастасия, который ограничился цитированием псалмов и осудил всякое насилие, призывая к миру и примирению на Украине.

Может быть, некоторые епископы в разных странах мира могли бы последовать примеру смелых и отзывчивых прихожан? Может быть, они могли бы вдохновиться протестным письмом сотен священников [Украинской православной церкви Московского патриархата] патриарху Кириллу? Или письмами более чем тысячи богословов, которым осудили идеологию «Русского мира»?2 Также следует помнить о тех, кто внес пожертвования гуманитарным организациям и принял тысячи украинских беженцев, о тех, чьи церкви осудили это нападение, чьи правительства ввели санкции против России, несмотря на большой экономический ущерб для собственных стран. В этот момент кай-

Пасха в Иверском монастыре Московского Патриархата под Донецком, Украина, 4 мая 2021 года.

роса есть подлинные тихие герои и самоотверженные жертвы.

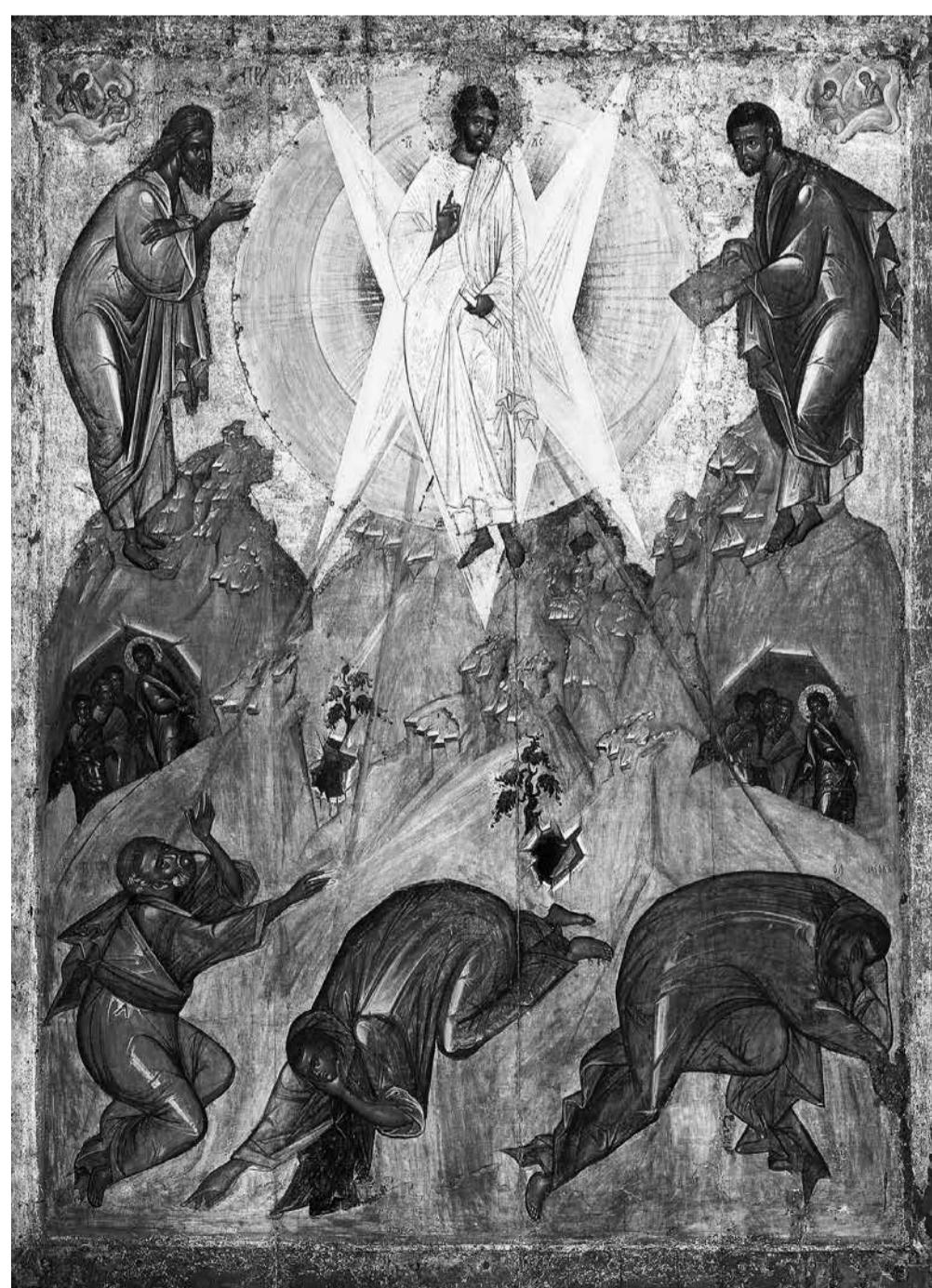
Но в центре внимания моей статьи находится положение Православной Церкви, над которым обязательно стоит задуматься. Может быть, Православная Церковь должна опуститься до самого дна, – или следует признать, что это уже произошло? Может, стоит признать,

что наша церковь отрицает свободу и демократию? Может быть, нам следует понять то, что мы чувствуем в глубине души, но редко признаемся на словах, – а именно то, что мы безнадежно и бессознательно заняли не ту сторону? Тогда и только тогда мы сможем сделать первые – вначале неловкие и осторожные – шаги к примирению с сутью нашей Церкви и, в то же время, с миром.

Слова Моисея и Илии на горе Фавор

Неизвестный автор

(ошибочно приписывается святому Иоанну Златоусту), ок. 13 века.

Моисей, увидев воплотившегося Христа, как Бога и человека, исполнился великой и пленительной радости и воскликнул, падая ниц:

«Хвала Тебе, непостижимый Бог, которого я видел в пламени неопалимой купины! Хвала Тебе, повелевшему мне вывести Израиль из Египта! Хвала Тебе, давшему мне силу творить чудеса в Египте! Хвала Тебе, повелевшему мне ударить посохом Красное море, чтобы оно расступилось и Израиль смог его пересечь, не замочив ног! Хвала Тебе, ниспославшему манну небесную и накормившему Свой народ в пустыне! Хвала Тебе, подарившему мне каменные скрижали Закона на горе Синай! Хвала Тебе, Кого я, объятый тоской, просил: «Если я приобрел благоволение в очах Твоих, то яви мне Себя, чтобы я мог увидеть Тебя и еще больше прославлять Тебя!» Но я увидел только Твою спину в расщелине скалы, потому что меня озарило лишь частичное познание. Но теперь я превозношу Тебя, потому что боле не вижу лишь отчасти, а вижу Тебя полностью Богом и полностью человеком. Ты стал бедным, и тем более я восхваляю Тебя!»

Илия произнес подобные слова и возвзвал во славу Господа:

«Хвала Тебе, Бог Израилев, предвечный Творец! Слава Тебе, Боже, – Ты силен в Своей воле и делах, превосходящих все дела сынов человеческих! Слава Тебе, Спаситель, Которого люблю, Которому усердно служил. Ибо, ожесточившись на Тебя, Господи, в прежние дни, когда народ Израилев оставил заповеди Твои и отвратился от Творца своего, я возвестил, что не будет на земле ни дождя, ни росы, доколе я не разрешу. И Ты, Боже, подтвердил мои слова и запер небо на три года и шесть месяцев. Я чту Тебя, потому что Ты всегда чтил меня. Когда я просил огня с небес, огонь сошёл в виде трёх молний. Я раздвинул воды Иордана своим одеянием и прошел, не замочив ног, как по сухе. Я превозношу силу Твою, мой Господь и Царь, потому что Ты счел нужным забрать меня на небо в огненной колеснице, дабы по Твоей воле я пребывал во плоти до дня, в который Ты сойдешь на землю и я снова ожесточусь на врага Твоего; до дня, когда придет бесстыдный сатана, когда Ты низвергнешь его силою и бросишь в огонь вечный! Ибо Твое есть Царство и сила, и слава во веки. Аминь! Я почитаю Твое снисхождение к нам!»

Успение Пресвятой Богородицы

по V. McCarty
(сайт „Public Orthodoxy”)

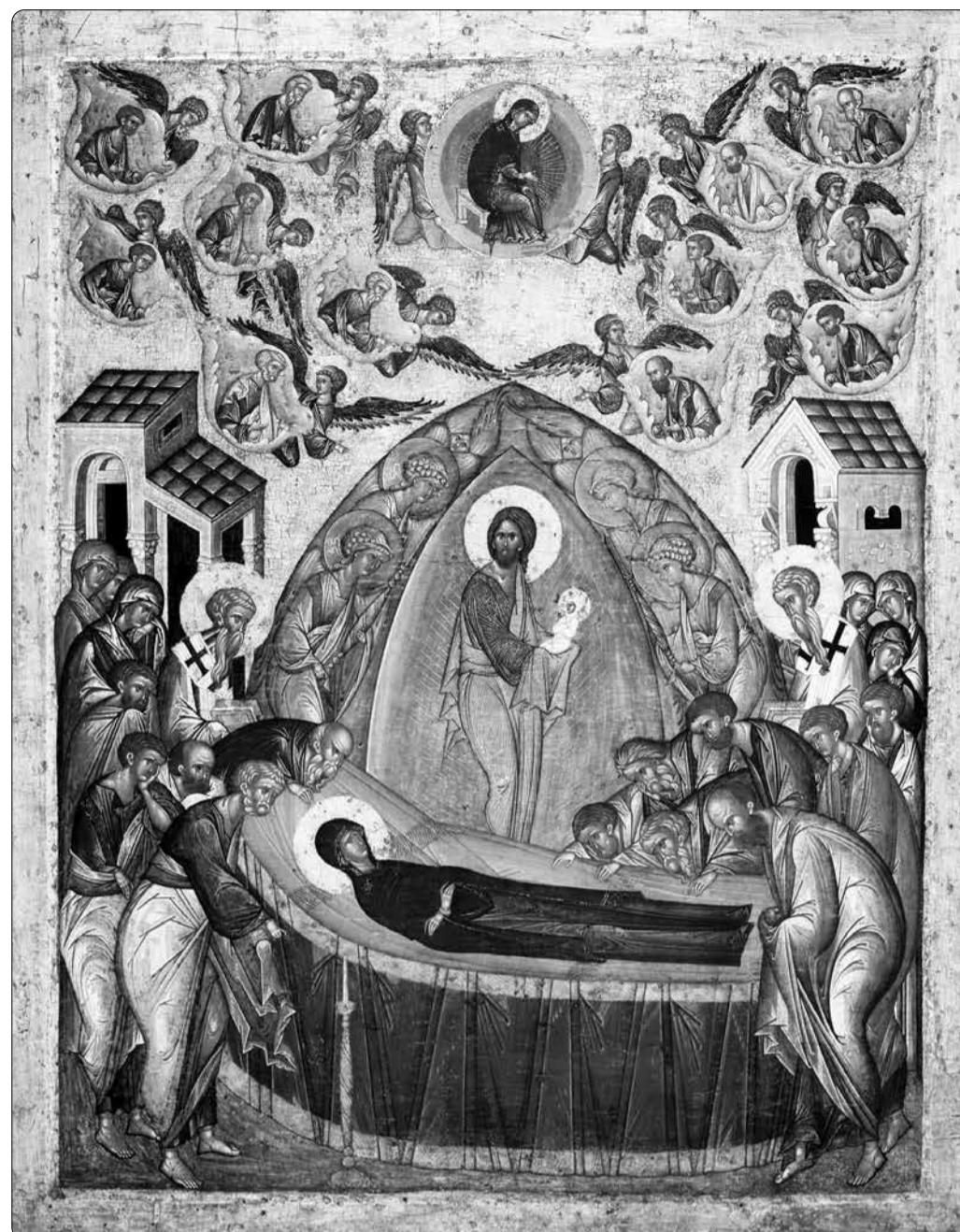
В наших богослужениях мы говорим о Деве Марии, Богородице, что Она «Честнейшая Херувим и славнейшая без сравнения Серафим». И вот, в конце лета, когда мы празднуем Ее воскресение из мертвых после двухнедельного поста, к нам как бы пришла еще одна, малая Пасха.

Отрывок из Евангелия от Луки, который мы читаем на сегодняшнем празднике – как и в большинстве других литургий Богородичных праздников – через рассказ о Марфе и Марии указывает на Нее как на «первую из уверовавших». Этот рассказ повествует как бы о двух путях: пути Марии и пути Марфы. Однако вместо того, чтобы признать один из них единственно правильным, а другой неправильным, мы видим в Богородице осуществление обоих путей: как действия, заботы о своем божественном чаде, так и молитвы, покоя, духовной преданности.

Песнопения на праздник Успения Богородицы свидетельствуют о вере и надежде на то, что воскресение Христово изменило для всех нас смысл смерти. Смерть превратилась из ужасающего конца во врата в радостную, вечную жизнь. Благодаря тому, что Богородица рядом с Сыном, мы можем просить у Нее опеки и помочь в наших повседневных заботах земной жизни, а также готовиться к смерти как к спасению во Христе, в Его объятиях, – так же, как на образах святых мы видим душу Марии в объятиях Своего Сына.

Вот почему Успение Божьей Матери иногда называют летней Пасхой. Как когда-то Пасха означала бегство евреев из египетского рабства через воды Красного моря, как новая Пасха означает переход Иисуса Христа из смерти в жизнь, так и сегодня мы празднуем приход Марии к концу своего земного пути, – приход в жизнь вечную. Богородица воистину умерла, но Сын воскресил Ее как Мать Жизни. Она разделяет вечную жизнь в раю, которая уготована тем, кто «слышит слово Божье и исполняет его» (От Луки 11:27-28). В своей смерти Мария первой из всех нас пошла к Своему Сыну и Спасителю, тем самым исполнив обет Христа, что каждый истинно верующий сможет насладиться вечным приобщением к Богу.

Давайте помнить о том, что жизненный путь Марии простирается по обе сто-

Успение Богородицы. Тверь, XV век.

роны жизни и смерти Христа, как бы держа их в Своих объятиях. Архангел Гавриил возвестил Ей радостную весть о сошествии Святого Духа и рождении Спасителя. Он был там, когда Господь воскрес из мертвых, когда вознесся на небо, когда излился Дух Святой. Он присутствовал в первых христианских приходах после воскресения, был в горнице среди тех, кто «единодушно пребывали в молитве и молении» (Деяния апостолов, 1:14). Церковное предание говорит, что, услышав слова Иисуса на кресте (Ин. 19:26-27), Мария осталась с апостолом Иоанном и продолжила свое служение словом и делом.

Таким образом, Богородица является несравненным примером сотрудничества между деяниями Бога и свободной волей человека. Она служит примером для верующих, говорящим Господу «да». Таким образом, Она стала частью тайны таинства Божьего, а это значит, что Бог должен был родиться от женщины, которая дарует миру истинного Богочеловека, станет Богородицей. Как сказал богослов Владимир Лосский, ответ Марии Гавриилу есть решение печальной игры падшего человечества. А святой Ириней говорит: «Так послу-

шение Марии развязало узел непослушания Евы». Поэтому также в смерти Она отдает свою просветленную душу в руки Того, Кого Она родила без семени. Святость Марии является непревзойденной и непостижимой для нашего разума. Даже если значение Ее смерти превосходит наше понимание времени и истории, у нас есть дар древнего предания о Богородице, полный ростков скрытой святой истины.

Мы знаем, что первые достоверные свидетельства о праздновании Успения Божией Матери относятся к 5-му веку, когда стали уделять больше внимания Ее роли в истории спасения. Но все это было основано на первых свидетельствах о Ней, изложенных в Священных Писаниях и раннем предании. Самая древняя известная проповедь на Успение Пресвятой Богородицы была написана в VII веке архиепископом Солнечным Иоанном. По его словам, Богородица является для нас примером блаженной смерти, потому что «Ангел Господень берет в руки души тех, кто жил в смиренении перед Богом и переносит их в обитель праведных». Иоанн говорит, что Богородица вдохновляет нас зажигать в Ее честь лампады и све-

чи, кадить и петь псалмы, потому что «свет Ее светильника наполняет мир и не гаснет до скончания времен, дабы все желающие спастись могли получить от Нее ободрение».

На Успение произносили красивые речи также многие из более поздних известных проповедников. Святитель Иоанн Дамассин пишет: «Ты щедро изливаешь на нас непрерывные, чистые и неиссякающие потоки беспредельного света, бессмертной жизни и подлинного блаженства, реки благодати, источники исцелений, вечное благословение». Святитель Григорий Палама провозглашает, что «Бог сделал Марию совершенно прекрасной. Собрав воедино все, чем Он украсил сотворенный мир, Он сделал Ее как бы букетом цветов, содержащим все благоухания, отражающим как видимое, так и невидимое творение, соединяющим низшее с высшим, охватывающим все сотворенное окружающими Марию чудесами».

Святитель Андрей Критский, в свою очередь, говорит, что Мария есть «новый плод общения Бога и творения, первая ступень духовного восхождения, источник божественного озарения». В таинстве Девы «исчез страх, он уже не смущает «малых» Христовых». «Если бы Она не предстала телом и душой пред престолом Божиим, никто из нас, чад ее, не стоял бы там в грядущее время».

Благочестивый Феодор Студит учит: «Если мы украшены добродетелью, то празднуем вознесение Богородицы, где Ее украшает вечность. Сегодня Мария закрывает глаза, но затем дарит нам святой и яркий свет, защищает мир и просит за нас перед лицом Бога».

В праздник Успения Богородицы мы празднуем это обновляющее событие. Богородица делится приобщением с нами, молящимися перед этим деянием спасительной любви Божьей. Этот праздник является для нас важной вехой с точки зрения надежды христиан на жизнь грядущую, потому что Богородица Мария находится сейчас со своим Сыном как живое свидетельство того, что ожидает нас в конце времен.

Так войдем же в свет Успения Богородицы! Отложим в сторону все, что нас сдерживает, и пойдем на праздник радости. Да утешит нас кротость и смиренение Богородицы! Восславим Ту, Кто честнейшая Херувим и славнейшая без сравнения Серафим! Прославим Ее Сына, подарившего нам эту радость!

Oikumeeniline rahvusvaheline palverännak Saaremaal

EKN3 ehk Eesti Kirikute Nõukogu Noortetöö Nõukogu korraldatav juba seitsmes oikumeeniline rahvusvaheline palverännak toimub sel aastal Saaremaal 26.–28. augustini. Seekord on kirikute esindatus

muljetavalだ: peale tavapärase õigeusu ja luteri kiriku on korraldajate seas ka nelipühi, adventistide, baptistide ja metodistide kogudused.

Reede, 26. august

17.00 Kogunemine EELK Püha laagrikeskuses.
19.30 Palverännaku algus Kuressaare Sioni Kirikus aadressil Tallinna 45.

Õigeusu eriala valinud üliõpilasel on võimalik osa saada inspireerivatest loengutest, mida annavad nii kohalikud kui ka välismaa õppejõud, kellest paljud on oma ala akadeemilised tipud. Lisaks baasteamistele võimaldab EAOK Teoloogiline Instituut parimate üliõpilastel soovi korral jätkata magistriõpinguid stipendiaatidena ka välismaa õigeusu õpelasutustes.

Sisseastumiskatsed ning dokumentide esitamine toimub augustis.

Täpsem info õpingute ja sisseastumise kohta: <http://ui.eelk.ee/sisseastujale/sisseastujale-rkh-ope.html>

Huvi korral anna teada ja esita julgelt küsimusi aadressil seminar@eoc.ee

*Tauri Tölp,
EAOK teoloogilise instituudi juhataja*

EAOK teoloogilise instituut kutsub sind teoloogiat õppima!

Kõigil soovijatel on taas üle kahe aasta avanenud võimalus tulla õppima EELK Usuteaduse Instituuti ja omandada rakenduskõrghari-dus spetsialiseerumisega õigeusu teoloogiale. See EAOK Teoloogilise Instituudi läbi viivad õppesuund on sobiv just neile,

- 1. kes soovivad tulevikus saada EAOK vaimulikuks või hästi ettevalmistatud kirikutöö tegijateks õigeusu kirikus;
- 2. kes soovivad koguduse liikmetena sügavamalt tundma õppida Õigeusu Püha Pärimust;
- 3. või kes lihtsalt huvituvad idakristlikust mõttelaadist ja teoloogiast.

*Tauri Tölp,
EAOK teoloogilise instituudi juhataja*

võis püha Siimeoni ja naisprohvet Hanna koguduse koorijuhi Terje Palli juhendamisel laulmine alata. Kolme päeva jooksul sai õppida nii õhtuteenistuse kui ka liturgia laule ning harjutada hingepalve korra. Õpitu sai kohe ka praktikasse panna ja ühiselt teeniti Kuriste kirikus laupäeva õhtuteenistust ja pühapäeva hommikul jumalikku liturgiat. Laupäeval kogunesid laagrildised koos koguduse liikmetega Malvaste prohvet Eelija kabelisse ühisele hingepalvusele. Õigeusu laulu teoreetilise poole pealt rääkis Haapsalu Maria-Magdaleena kiriku preester isa Jüri Ilves õigeusu laulu kujunemisest ning ajaloost. Osana huvitavast loengust sai kuulda õigeusu eri traditsioonidest pärit laulude näiteid.

Kuriste kiriku preestri isa Aabraham Tölti juhtimisel alustati üritust väikese veepühituse ja laagri õnnistamisega. Pärast seda

Laupäev, 27. august

6.30 alustame traditsiooniliselt päikesetõusuga palverännaku avapalvust EELK Püha Jakobi kirikus. Pärast hommikupalvust viib buss meid Tiirimetsa koolimaja juurde, kust palverännak algab.

Vajadusel peatub buss Kuressaare bussijaama juures.

Palverännaku marsruut: Tiirimetsa – Ütsa – Lõmala sadam – Lõmala-Kaugatoma tee – Massinõmme surnuae – Salme. Planeeritav rännaku pikkus on 20 kilomeetrit ja 10 peatust, kus tutvume saare ajalooga ning erinevate kirikute ja konfessioonide esindajad loevad oma emakeeles nende traditsioonidele vastava palve. Lõpetame palverännaku Salmes.

Vajadusel viib buss soovijad Tiirimetsa autode juurde ning teeb tagasiteel peatuse Kuressaare bussijaama juures.

Pühapäev, 28. august

7.30 Avapalvus Püha kirikus. Pärast hommikusööki läheme külla nunnadele EAÖK

Reomäe Püha Eelkäja Skiiasse. Seejärel tutvume Anna asumiga.

11.00 Jumalateenistus EKNK Nelikaare Koguduses aadressil Kaare 6.

13.00 Kuressaare linnuses viikingite tuur, soovijad ostavad sissepääsupileti ise, EKN3 maksab giidi eest.

14.00 Lõuna Nelikaare koguduses.

15.00 Palverännaku lõpp.

Palverännaku maksumus on 55 eurot, mis sisaldb kaht ööbimist ja kuut söögikorda. Raha palverännakust osavõtmiseks kannab Eesti Kirikute Nõukogu kontole SEB EE431010052039486002 märksõnaga „Saaremaa palverännak“.

Registreerida saad end aadressil <http://ekn3.ee/palverannak/>

Ööbimine toimub Püha laagrikeskuses. Kaasa tuleb võtta vastavalt eelistusele kas voodipesu või magamiskott.

Kui oled saarlane või Sul on enda öömaja olemas ning ühined meiega ainult laupäevaks, siis läheb palverännak maksma 20 eurot.

Viimane registreerimise ja maksmise kuu-päev on 15. august 2022.

Ilmunas on uus Usk ja Elu

Seekordne Usk ja Elu number ei ole pühendatud ühele kindale teemale. Loomulikult on praegu kõigil meeles Venemaa agressioon Ukraina vastu ja sellega seotud küsimused. Sellest kõneleb meie esimehe artikkel: õigeusu teoloogide üleskutse „Vene maailma“ kontseptsiooni teemal. Ukraina sõda pole alanud mingist juhuslikust intsidendist või pähetorganud mõttest, vaid selle taustal on juba aastaid kujundatud rahvuslikku-usulist ideoloogiat, mis peab lihtsakelist ahnust ja allutamispüüt põhjendama ja ölistama. Paljud õigeusu teoloogid üle maailma on aga esitanud vastulause „Vene maailma“ ideele. See avaldus on enne ilmunud võrguajakir-

jas Kirik ja Teoloogia ja trükitud selle loal.

Teine artikkel on pühendatud koroona-pandeemiale, mis paraku pole oma jõudu veel nüüdkri ammendanud. Nagu meil, nii liigub ka Kreekas selle taudi ja tema törjumise abinõude kohta palju vandenõuteooriaid ja skepsist arsiteaduse vastu ning professor Panagopoulos vaatleb taudidega toimetulemist kiriku teoloogia ja ajaloolise praktika valguses.

Kolmandaks käsitleb meie kirikuloolane preester Andrei Sõtšov kirikuelu nõukogude korra tingimustes. Peamine teema on, kuidas kahaneva arvukusega kogudused ja kirikurahvas ateistliku režiimi surve all praktiliselt oma usuelu elasid. Samal teemal on isa Andrei kirjutanud lühemalt ka Metropoolias.

Kui Jumal annab ja lauluhuvi jätkub, kohtutakse ka tuleval aastal, et oskusi veelgi lihvida. Laagrildised mõlgutasid mõttelid juba talvisest kohtumisest, et jälle üheskoos laulda.